

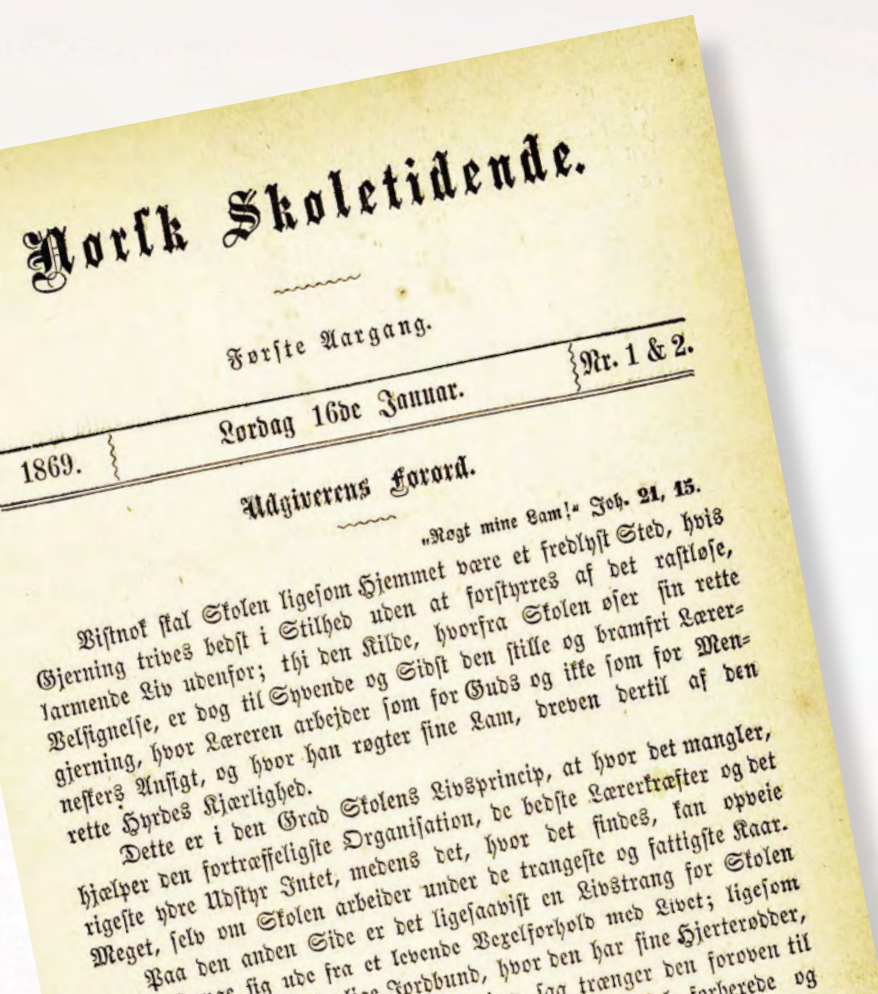
● **Hovedsak** | 4 Norsk skole med journalistblikk ● **Historie** | 18 De mørke årene
● **Fotoreportasje** | 22 Bildeglimt fra lærerliv ● **Reportasje** | 26 Norges eldste skole

UTDANNING

8

14. JUNI 2019

utdanningsnytt.no

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollbæk
Sjef for nett, desk og layout
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törngren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Tore Magne Gundersen (perm.)
Presentasjonsjournalist
tmg@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Debutt- og bokansvarlig
sj@utdanningsnytt.no

Synnøve Maaø
Markedssjef
sm@utdanningsnytt.no

Randi Skaugrud
Markedskonsulent
rs@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Digital markedsansvarlig
ls@utdanningsnytt.no

● Hovedsaken: SKOLEJOURNALISTIKK GJENNOM TIDENE

Dagbladets Stein Aabø
glemmer aldri dagen da
utdanningsminister Gudmund
Hernes tok hevn. Mens VGs
Frank Ertesvåg mimrer om
baksetet til Trond Giske.

ILL: EGIL NYHUS

Innhold

Skole- og utdanningsjournalistikk gjennom tidene	4
Ut i verden	14
Utdannings slektstre	16
Fem mørke år	18
Lærerbilder	22
Norges eldste skole	26
Norges eldste barnehage	30
Framtidas barnehage	30
Den trofaste leseren	36
De hete debattene	38
Meninger	42
Kronikk	48
Minneord	52
Lov og rett	53
Fra forbundet	54
Medlemstilbud	58

● Gratulerer, Utdanning!

42

Eierne av fagpressen får mye igjen. Fagpressen på sitt beste setter dagsorden, skaper debatt og driver fagfeltene fremover, skriver Elin Floberghagen, generalsekretær i Norsk Presseforbund.

● Schola Catedralis Nidrosiensis

Historien til Norges eldste skole går tilbake til året 1080.

Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

FOTO FOTOKIVET I MBØRE OG RØMSDAL

Fotoreportasje

Møt lærarar frå gamle dager. Jens Schou Fabricius Bruun kom til Kristiansund i 1875 og var rektor på gymnasiet til han var 75 år.

Trofast leser av Utdanning på nett og i blad

– Læreridentiteten er en del av meg. Og Utdanning er en av mine fremste kilder til yrket utover det som foregår i nærmeste omegn, sier Karin. Moane Johnsen, lærerpensjonist.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2018: 172.801

issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Sörmlands Printing Solution
www.sormlandsprinting.se

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Mer informasjon:
presse.no/pfu/etiske-regler

Forsidebildet

I år og i dette bladet feirer Utdanning 150 år. På nyåret 1869 så det aller første Norsk Skoletidende dagens lys.

Foto: Erik M. Sundt

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Kaja Mejlbo | Ansvarlig redaktør

Bill.mrk. «Norgesturer og gode historier»

150 års pressehistorie. 150 år med debatt, reformer, utvikling og store politiske vyer. Det er en viktig arv Utdanning forvalter – og mer skal det bli!

På lik linje med «alle andre», det være seg offentlig forvaltning, privat næringsliv, fagforeninger eller organisasjonsliv, står Presse-Norge og Utdanning midt i en enorm endringsprosess. Digitaliseringen pågår for fullt. For vår redaksjon betyr det nye publiseringsverktøy, flere plattformer og nye formidlingsmåter. I disse dager ruller vi blant annet ut nye nettsider, for enda bedre leseropplevelser.

Og farten er god! Så langt i år har vi et gjennomsnitt på 193.000 unike brukere i måneden på Utdanningsnytt.no. Mars har notert seg med foreløpig årsbeste – 238.000 lesere. Da ble det kake på morgenmotet! Ekstra gledelig er det at vi også holder koken på «gamlemåten» – med 289.000 lesere per utgave av bladet, og at journalistikken legges merke til! Utdanning har fått en rekke priser gjennom årene. I år fikk vi to hederlige omtaler under Fagpresseprisene, deriblant for graveprosjektet «Hjemmebarna».

Målet er mer nyttig, viktig og betydningsfull journalistikk, og mer kake, i tiden som kommer. Vi skal informere, grave og engasjere. Vi skal vise hva som skjer i barnehager og på skoler landet over, kreve svar fra ansvarlige myndigheter, og være en arena for meningsutveksling. Suksessen avhenger av godt journalistisk håndverk, at vi tør å prøve nye ting, og ikke minst – god dialog med leserne.

Utdanning har 180.000 medlemmer av Utdanningsforbundet i ryggen. Enten de er barnehagelærere, jobber i grunnskolen, videregående eller høyere utdanning, bor i øst, vest, nord eller sør, skal de finne noe som opptar dem i Utdanning og på Utdanningsnytt.no. Det er vårt oppdrag, forankret i formålsparagrafen vår og i Utdanningsforbundets vedtekter.

I år har vi besøkt alle landets fylker i anledning fylkesårsmøtene. Vi har hatt reportasjer fra blant annet Sogndal, Trondheim, Larvik, Senja, Lørenskog, Tana, Tafjord, Hurdal, Oslo, Asker, Bærum, Bergen, Trysil, Hole, Nedre Eiker, Tønsberg, Stavanger og Sola.

Men det er så mange flere steder på Norges kartet! Og det er så mye mer å skrive om!

Derfor trenger vi deg! Kanskje du har et tips fra din arbeidsplass eller ditt hjemsted, vil skrive et innlegg eller gjør deg noen tanker om innholdet vårt? Jeg vet at noen mener det er for lite stoff fra videregående? Og jeg vil tro at enkelte savner sørlandsbyene i opprampsingen over?

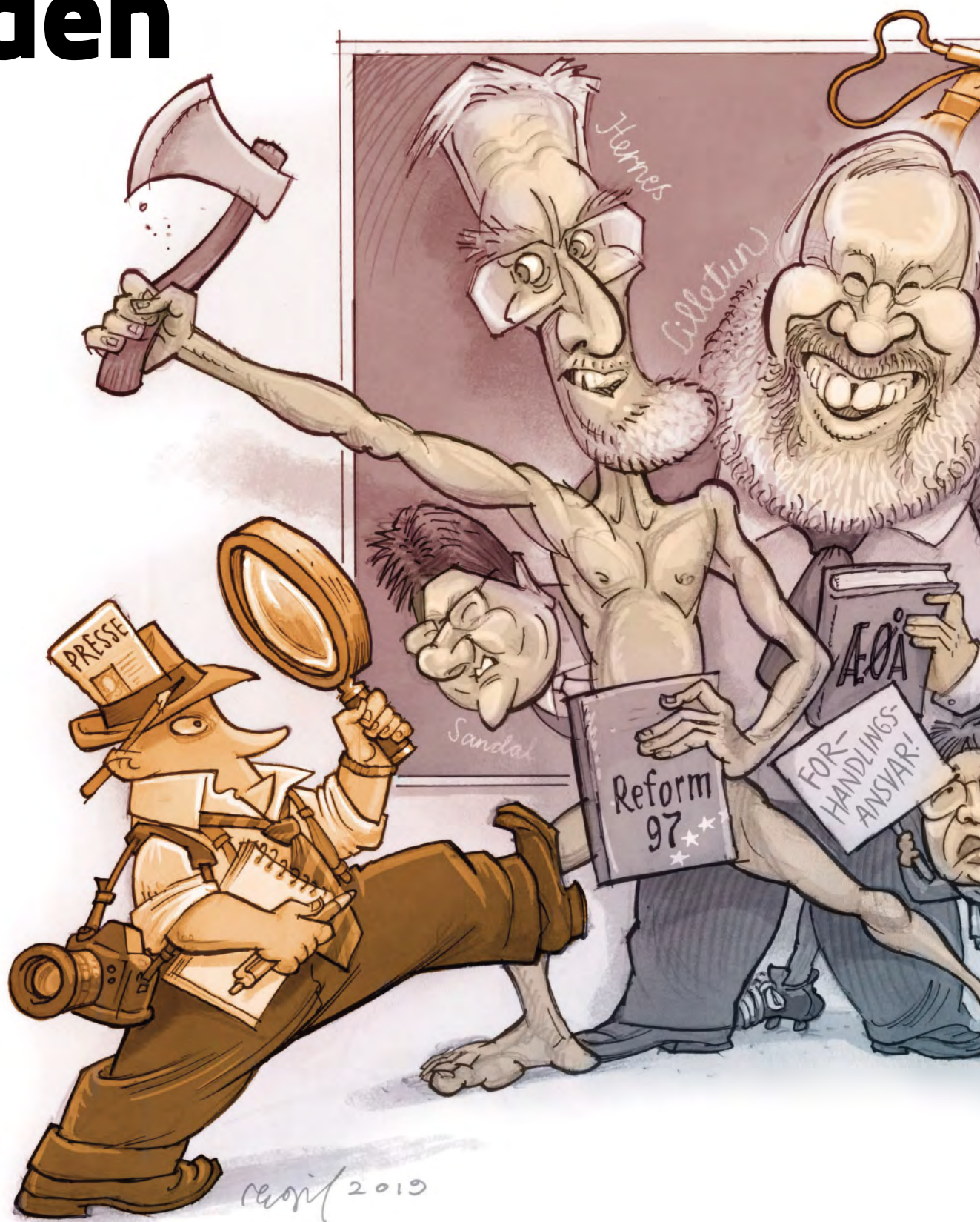
Vi legger ruta for fremtiden. Og vi trenger gode reisetips. Ta kontakt!

Hovedsaken

UTDANNING FYLLER 150 ÅR

Skolejournalistenes verden

Nakne statsråder, lærere i landslagsdrakter og macholærere. I anledning Utdannings 150-årsjubileum fikk vi skolejournalister til å mimre.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no og Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no ILLUSTRASJON Egil Nyhus

– **Jeg husker** en episode med tidligere utdanningsminister Gudmund Hernes. Den var betydningsfull for vårt videre samkvem, sier en humrende Stein Aabø.

Han var journalist og profilert kommentator i Dagbladet i mange år. Han er også utdannet lærer og hadde naturlig nok en særlig interesse for skolepolitikken og lærernes arbeidsvilkår. Midt på 1990-tallet var det Hernes som satt ved utdanningsroret.

– Han hadde fått en innstilling fra et opplæringslovutvalg, og jeg laget en sak i typisk Dagbladet-stil å la «Slik blir Hernes' nye skole». Med kulepunkter og greier slo vi fast nokså bombastiske ting om hvor ille det ville bli. Det var skarpt og tabloid vinklet, sier Aabø og tar en liten kunstpause.

– Så tok han hevn.

Hernes kjente nemlig debattredaktøren i Dagbladet og fikk inn et godt synlig innlegg på side to i avisen. Tittelen var: Naken statsråd jager journalist med øks. En lett omskrivning av revyklassikeren av en tabloid tittel: Naken greve jager neger med øks.

– Hernes svarte med samme mynt. Alle i redaksjonen leste det og skrålte og lo. Hernes og jeg ble godt kjent med hverandre etter det, ler Aabø.

Giskes macholærere

Det ringer i mobilen til VG-journalist Frank Ertesvåg. Denne gangen er det ikke en lærer, en rektor, en kommunalsjef, Jan Tore Sanner, Kristin Clemet eller Kristin Halvorsen.

Er du journalist med ansvar for skolefeltet i Norges største og mest hardtslående avis, er du vant til å være den som spør. Men nå skal Ertesvåg få svare litt selv etter to tiår som skolejournalist.

– Ja, det har blitt snart 20 år. Det har jeg ikke angret på, sier Ertesvåg.

– Den første skolesaken av deg i VGs avisarkiv er fra

Stein Aabø

FOTO ERLING MAARTMANN-MOE

1999 og handler om gratis bøker til elever i videregående skole.

– Det var et stort tema. Den gang trodde jo folk nesten ikke at det gikk an. Det viste seg likevel å være liv laga. Nå er det selvsagt at det er gratis.

– Sak nummer to har den ikke helt tidløse overskriften «Her er en bærbar pc-skole».

– He, he. Det sier vel litt om fartstiden min på feltet. Som journalist begynte jeg for øvrig med å jobbe på data i Sogn Dagblad i sin tid. Deretter gikk jeg til Asker og Bærums Budstikke, og da var det rett tilbake til maskinskriving og manusark. Jeg har i alle fall fått med meg digitaliseringen i media.

– Og så var det skolesak nummer tre fra arkivet med din byline, «Giske vil ha flere mannlige macholærere».

– Jeg husker den. Trond Giske engasjerte en fyr i Trondheim som skulle være et forbilde og motivere menn til å søke seg inn i lærerutdanning. Vi i VG kledde opp lærerne i landslagsdrakter og greier, skikkelig opplegg. Det var den gangen fot-

Frank Ertesvåg

FOTO PRIVAT

ballandslaget var litt mer populært enn i dag.

– Å etterlyse «mannlige macholærere» hadde kanskje ikke stått seg like godt i dag, verken for VG eller Trond Giske?

– He, he, det er mulig. Men det skal sies: Jeg tror Giske virkelig brenner for skole.

Fra Giskes tid som utdanningsminister tidlig på 2000-tallet husker Ertesvåg også baksetet i en bil.

– Jeg ble overrasket da han inviterte meg, en journalist, med i statsrådsbilen for et intervju. Det var ikke vanlig da, men Giske var veldig åpen overfor media, sier han.

Lærernes mann

I telefonen har Stein Aabø også sklidd over i mimring om Trond Giske og de berømte skolepakkene tidlig på 2000-tallet som ga lærerne et lønnsloft.

– Han var en politisk strateg som fant en løsning på et evig problem: lærernes klaging på lønna, sier Aabø, før han praterte seg videre gjennom årene

Skjalg Fjellheim
FOTO OLE ÅSHEIM, NORDLYSLAB

luksus som korrespondenter.

Nå er han politisk redaktør i Nordlys. Med 30 års fartstid har han skrevet mengder av saker om skole og barnehage. De siste årene sett fra nord, noe som også preger svaret når han blir spurt om hva han husker best.

– At grendeskoler blir nedlagt. Det er dødsstøtet for små lokalsamfunn. Skole er så viktig. Forsvinner de, følger så mye annet med. Det blir en negativ spiral ved at de unge må busses langt eller flytte hjemmefra, som igjen gjør at familier velger å flytte. Her i nord har det vært en massiv nedleggelse av skoler, sier Fjellheim.

I løpet av sin lange karriere har han opplevd at journalistikken har forandret seg mye.

– Det har vært en voldsom utvikling. Digitaliseringen har gjort at leseren har kommet nærmere. Vi får større engasjement, det er lettere å gi raske tilbakemeldinger. Metoden for å dekke feltet er mye av den samme som den alltid har vært, men det er en annen omløpshastighet.

I Nordlys publiserer de daglig saker fra hele spennet av utdanningssektoren.

– Det engasjerer og berører mange av leserne våre. Alt fra overfylte skoler, støy og mobilforbud til hvordan studentene har det her i Tromsø.

Også Frank Ertesvåg i VG forteller at det er en takknemlig oppgave i en redaksjon å jobbe med skole.

– Det er veldig verdsatt stoff høyt til topps i VG-systemet. Alle har et forhold til skole, og det er lav terskel for å få prioritert disse sakene. Samtidig er det alltid en kamp om å nå gjennom i det løpende nyhetsbildet. Jeg kjemper hver dag for å få jobbe mest mulig med skole- og utdanningssaker, sier Ertesvåg.

– Får du mye tips og tilbakemeldinger?

– Egentlig altfor mye. Jeg klarer ikke å håndtere alt rett og slett, så jeg skulle gjerne sett at vi var flere som jobbet med dette feltet. Etter hvert får

man heldigvis erfaring som gjør at man klarer å lukte hva som kan bli en god sak blant alle tipsene.

Utdanningsfeltet preger også Bergens største avis.

– Det var helt krise

– Stoffområdet er kjempeviktig. Det aller viktigste vi skriver om. Det er det som engasjerer mest og som vi burde ha skrevet mer om, sier debattleder i Bergens Tidende, Liv Skotheim.

Hun husker best da hun var med å lage saker om skoleforfallet i byen i 2012.

– Skolene i Bergen var i så dårlig forfatning at lærere og elever ble syke. Det var helt krise.

Sakene endte med at Arbeidstilsynet satte foten ned, og det ble gjennomført tiltak.

– Det var veldig engasjerende å se at politikerne våknet, og vi fikk mange positive tilbakemeldinger fra lærere og elever, sier Skotheim.

Temaet hun brenner mest for, er mobbing. Her mener hun pressen må grave mer og belyse temaet fra enda flere sider.

– Det er så viktig. Elever må ha det bra på skolen. De lærer ingenting hvis de ikke har det bra. Mobbing ødelegger hele klassemiljøet. Det er min

2001–2005 med utdanningsminister Kristin Clemet. Hun overførte ansvaret for lønnsforhandlingene for lærerne fra stat til kommune.

– Da følte jeg med Helga Hjetland, som den gang ledet Utdanningsforbundet. Selv om det var en viss logikk i at kommunene skulle ha forhandlingsansvaret, sier Aabø.

Lærernes overgang fra staten til kommunene er en kilde til ergrelse den dag i dag for mange lærere, og Aabøs medfølelse vitner om en lærersjel innerst i journalistkroppen.

– Stort sett var jeg nok lærernes mann. Det jeg skrev, ble som regel mottatt med begeistring fra dem, det må jo sies, sier Aabø.

Grendeskolenes død

I Tromsø sitter en tidligere kollega av Aabø i Dagbladet. Fra 1995 til 2005 var Skjalg Fjellheim Nord-Norge-korrespondent for hovedstadstabloiden, den gang avisene holdt seg med slik

«Jeg har aldri hørt at det er problematisk å få lærere eller rektorer til å snakke.»

Skjalg Fjellheim, politisk redaktør i Nordlys

hjertesak. Jeg er så glad for at jeg selv gikk på en snill skole. Det må graves mer i dette materialet, mener Skotheim.

Da Djupedal ble Clemet

Skole er selvsagt politikk, og statsråder er et yndet tema for journalister. Frank Ertesvåg i VG har jobbet seg gjennom ti av dem på utdanningsfeltet.

– Jeg husker spesielt Kristin Clemet. Hun er den største reformatoren av de ministrene jeg har jobbet med, blant annet med innføringen av reformen Kunnskapsløftet.

«På mindre enn fire år skal hun lage verdens beste skole», sto det i ingressen i Ertesvågs store tredelsintervju med den ferske statsråden i 2001.

– Det er ikke sikkert hun er så glad for det sitatet i dag, men hun var visjonær og veldig handlekraftig.

Eller for å sitere fra saken: «Hun er typen som klokken 17 kan be åtte kolleger på flott middag hjemme en time senere uten å ha en eneste råvare i hus. Klokken 18.15 er middagen servert.»

– Ertetiden har kanskje vist at det ble litt for mye testing og fokus på prøver og kunnskap. Men Clemet hadde virkelig grep om skolen, mener Ertesvåg.

Han husker også andre statsråder, som da de

satt der med trykksverte på fingrene dagen derpå møtet med journalisten, kanskje tenkte «ups, sa jeg det?».

– Da jeg intervjuet Øystein Djupedal som fersk skolestatsråd fra SV, gikk jeg nok til intervjuet med noen fordommer om SV-skolen og om hva han ønsket å gjøre. Så hørtes han akkurat ut som Clemet. Han snakket bare om kunnskap. Jeg tror han selv ble litt overrasket over hva han hadde sagt, da saken kom ut. Men han ble jo satt til å følge opp Kunnskapsløftet. Det var nok en del i SV som ikke likte det så godt, sier Ertesvåg.

Joggeintervjuet

Med 27 år med utdanningsjournalistikk som hovedfelt har tidligere redaktør av Utdanning, Knut Hovland, mengder av minner fra feltet, ikke minst fra en lang rekke statsråder.

– Den utdanningsministeren jeg husker best, er Gudmund Hernes. Han satte i gang mange reformer og stilte alltid opp til intervju hos oss. En av journalistene var til og med på joggetur i Frognerparken, forteller Hovland.

– Intervjuet han Hernes mens de jogget?

– Ja, Hernes stilte opp både seint og tidlig. Men de ministrene som var mest ryddige å forholde seg til, var Torbjørn Røe Isaksen og Jon Lilletun. Begge stilte ofte opp og anså Utdanning for å være like viktig som andre medier.

Han husker da Utdanning på 1990-tallet søkte innsyn i hva Hernes skulle på et kommende møte i Danmark, men ble nektet innsyn i dokumentene. Da ba journalist Fred Harald Nilssen om innsyn via Danmark isteden. Der fikk han alt sammen.

– Det viste seg at Hernes skulle i et møte som hadde med EU å gjøre. Det kom fram at alle de norske ministrene hadde fått beskjed om at all dokumentasjon om slike møter skulle unntas offentlighet. At vi fikk innsyn og avdekket dette, var viktig for den kommende EU-avstemmingen, sier Hovland.

Sjekking av journalister

Skjalg Fjellheim i Nordlys vil ikke drive noen ministerrangering, man skal jo være nøytral som politiske kommentator, må skjønne.

– Men den mest tilgjengelige ministeren, til og

med for oss i nord, var Torbjørn Røe Isaksen. Han var en fyr det var lett å snakke med og få i tale. Gudmund Hernes er den som har endret skolen mest og satt dypest spor i Skole-Norge, sett fra mitt ståsted, sier Fjellheim.

Her får han støtte av tidligere Dagblad-kollega Stein Aabø.

– Hernes var en meget fargerik og bestemt statsråd som samlet skarer av journalister på sine pressekonferanser.

Aabø minnes for øvrig en tid hvor man enkelt fikk slå av en prat med dem, altså statsrådene. I en krok, bak en stolpe eller i en sofa i Vandrehallen på Stortinget.

– Lenge var det lett å få toppolitikere i tale på tomannshånd. Men så husker jeg en gang tidlig på 2000-tallet at jeg skulle ha fatt i Dagfinn Høybråten, mimrer Aabø.

Han fant Høybråten i Vandrehallen, fikk ham med seg og stilte spørsmål. Men etterpå kom det en ung dame bort som var svært ivrig etter å vite hvem Aabø var, hvor han jobbet og andre lett påtrengende spørsmål.

– Jeg lurte et øyeblikk på om hun var interessert, men jeg var jo ikke så presentabel, sier Aabø og ler.

– Men så skjønnte jeg at hun var nyansatt rådgiver for Høybråten. Hun skulle sørge for at han ikke ble overrumplet av journalister. Det var noe nytt den gang.

Han er ikke veldig begeistret for den voksende mengden av rådgivere og kommunikasjonsfolk.

– For journalister og kommentatorer er veien blitt mye lenger enn den var før. Det er synd, for det gir økt avstand mellom politikere og folket. Etter hvert kunne man oppleve å måtte bruke en hel dag på å komme i kontakt med en politiker. Det er ødeleggende for den offentlige samtalen og demokratiet, og det er synd.

Men hva med lærerne da? Er de lette å få i tale?

Oslo-vegving og nordlig åpenhet

Det har vært skrevet noen spaltetimer om at lærernes ytringsfrihet er svekket. At de, om de ytrer seg kritisk om skole, blir kalt inn på teppet til ivrige skoledirektører og rektorer

– Det har jeg merket, sier Frank Ertesvåg i VG og viser til den nå berømte Malkenes-saken. Tidligere

Liv Skotheim

FOTO ALICE BRATSHAUG

– **De ministrene** som var mest ryddige å forholde seg til, var Torbjørn Røe Isaksen og Jon Lilletun. Begge stilte ofte opp og anså Utdanning for å være like viktig som andre medier, sier Knut Hovland, tidligere ansvarlig redaktør i Utdanning.

FOTO HANS SKJONG

lektor ved Ulsrud videregående skole Simon Malkenes satte kritisk søkelys på manglende yrtingskultur i Oslo-skolen.

– Han satte fingeren på noe veldig viktig. At det ikke er bare å ytre seg fritt om arbeidsmiljøet og ha meninger om skolen. Samtidig tror jeg dette er litt spesielt for Oslo. Jeg har skrevet om hvordan rektorer sendes på medietreningskurs i hvordan de skal håndtere sanne som oss. Det sier vel noe, sier Ertesvåg.

Skjalg Fjellheim i Nordlys opplever ikke yrtingsvegning blant lærerne i nord.

– De er veldig tilgjengelige. Mitt inntrykk er at det er stor åpenhet. Selv om jeg ikke er utegående journalist lenger, deltar jeg på morgenmøtene, og

jeg har aldri hørt at det er problematisk å få lærere eller rektorer til å snakke. De snakker åpent om vanskelige ting også, som vold og dop, sier Fjellheim.

På debattsidene har pipa imidlertid en annen lyd.
– Det er vanskelig å si hva det kommer av, men ja, det er meget sjelden at lærere eller rektorer skriver debattinnlegg.

I Bergen derimot, der prater jo absolutt alle, også på debattsidene.

– Det er stor takhøyde for å ytre seg her i Bergen. Nylig oppfordret en lærer nærmest til boikott av eksamen i et innlegg hos oss. Skolebyråden har gått ut med støtte til alle lærere som vil ytre seg offentlig. Så her skrives det meninger og kritikk

fra alle hold. Det er bra, sier Liv Skotheim i Bergens Tidende.

Debattlederen i Bergen har jobbet som journalist siden 2005 og mener vi i dag har en større åpenhet enn da hun startet.

– Jeg liker å tro at vi slipper til flere barn og unge i sakene om skole nå enn før. Debatten har også blitt bedre og flere får ytret seg.

Da hun tidligere jobbet i Aftenposten, var hun ansvarlig for SiD, debattspalten for ungdom, i mange år. Da hadde hun med seg noen ungdommer for å møte daværende kunnskapsminister Bård Vegar Solhjell (SV).

– Jeg ble overrasket over hvilket ekte engasjement han viste ungdommene. Jeg ble også imponert >

2019 SKOLEJOGGEN

Bli med på Skolejoggen!

Skolejoggen er et solidaritetsløp der elever over hele landet deltar for å gi sin støtte til barn som mangler omsorg. Hvert skritt som tas teller!

Undervisningsopplegg for alle trinn!

Hurtigvarpremie til de 50 første skolene

«Journalister bør se mer på pengebruken i utdanningssektoren.»

Frank Ertesvåg, journalist i VG

over hvor godt han snakket med dem. Hvor opptatt han var av hva de sa og fortalte, sier Skotheim.

Superlærere og PISA-sjokk

Frank Ertesvåg var blant de første journalistene som brukte begrepet «superlærere» i en overskrift. Det skjedde i forbindelse med at norske politikere dro til Finland for å lære å lage såkalte superlærere.

– Slike merkelapper hater jo lærere, fikk du høre det etterpå?

– Ja, det fikk jeg tilbakemeldinger om. At det var en karikering av lærerrollen og slike ting. Politikernes tur til Finland var et resultat av dette PISA-sjokket, hvor de finske skolene gjorde det best.

I 2006 viste PISA-testen at norske 15-åringer lå

under gjennomsnittet for elevene i OECD-landene både i lesing, matematikk og naturfag.

– Ja, husker du PISA-sjokket?

– Delvis. Det var en ball lagt på straffemerket for Kristin Clemet, som kunne si at vi må satse på kunnskap for å løfte norsk skole. Hun brukte PISA for alt det var verdt i Kunnskapsløftet. Men det var jo litt sjokkartet da resultatene kom, for det viste seg at Norge var en middelmådighet på skolefeltet, sier Ertesvåg.

– Men vi journalister spisser gjerne sakene våre med ord som sjokk og superlærere og lignende. Ofte blir slike spissede begreper sittende som en sannhet lenge etterpå. Har journalister også et ansvar for ordbruken, og hva den fører til?

– Vi skal veie ordene våre, jeg ser den. Samtidig er det viktig å gjøre stoffet begripelig, slik at det når ut til flest mulig, selvsagt uten at vi kolliderer med sannheten. For en tabloidavis som VG er det viktig at saken både skal nå Helga på 93 år i Sunnfjord og Oda på 23 år på Grünerløkka.

– Hvis vi skal se framover, er det noe i utdanningssektoren journalister burde grave mer i?

– Vi bør se mer på pengebruk. Hvordan pengene blir brukt i akademia og skolesystemet.

Hva blir de store sakene framover?

Liv Skotheim i Bergens Tidende tror mediene blant annet kommer til å skrive mer om alle testene elevene nå må gjennom.

– Og mange er misfornøyde med skolestart for seksåringer. Det tror jeg vi kommer til å høre mer om. Så har vi kjønnsforskjellene, at gutter gjør det dårligere på skolen. Det går ikke over med det første. Og sist, men ikke minst; eliteskoler. Det er ikke sånn i dag at alle har samme valgmuligheter, sier Skotheim.

Skjalg Fjellheim i Nordlys tror debatten om bruken av digitale hjelpemidler vil fylle flere spalter i framtiden. Og mangel på folk, innen både utdanning og helse.

– Det er så meningsløst at en sykepleier skal

ha master. Vi må utdanne nok lærere og sykepleiere, noe jeg tror det vil bli skrevet mye om. En bør legge mindre vekt på forskning og mer på de praktiske fagene. Teoretiske fag og praktiske fag, den konfliktdimensjonen vil prege framtiden. Den debatten kommer til å vokse de neste årene, sier Fjellheim.

Han er også kritisk til en del av utviklingen i universitets- og høyskolesektoren og mener det er pompøst at «alle skal bli universitet». Til slutt har han et hjertesukk fra nord.

– Det opprører meg sterkt at elever i de nordlige deler av landet presterer dårligere på skolen enn lenger sør. At ufaglærte skal undervise dem, holder ikke mål. Det reproducerer ulikheter og er meget uheldig.

Minnene fra lærerværelset

Stein Aabø er den eneste av journalistene Utdanning har snakket med hvor inngangen til skolejournalistikken var bakgrunn fra læreryrket.

– Har det preget deg som journalist og kommentator?

– Ja. Jeg fikk innblikk i lærernes situasjon og ikke minst i lærerkollegiets gode sider. Der var det aldri noen albuer eller unødvendig konkurranse og smisking. Lærerværelset var et sted med kloke og solidariske folk og et godt sted for danning av mennesker, sier Aabø.

Så var det denne lærerlønnen da, et annet evig tema i skolekretser han har skrevet mye om.

– Det var synd at lærerne sakk etter lønnsmessig, for eksempel sammenlignet med journalister, som jeg til slutt endte som. Nå sakker jo journalistene etter, også. Det kan se ut som at dit jeg beveger meg, sakker man etter lønnsmessig, sier Aabø.

Det blir en kort pause, som om et avslutningspoeng treffer den tidligere kommentatoren fra oven.

– Så nå ser vi jo at det er pensjonistenes tur til å sakke etter, sier han og knegger lett.

Leser du Utdanning?

Frank Ertesvåg, VG

– Ja, det er noe av det viktigste jeg leser. Jeg finner gode saker der, og jeg synes bladet blir stadig bedre. Det virker som et uavhengig og modig organ. Dere har også mulighet til å gå dypt inn i temaer og kan bruke tid på større saker. Det gjør meg litt misunnelig, av og til.

Skjalg Fjellheim, Nordlys.

– Jeg leser Utdanning og utdanningsnytt.no sporadisk. Dere produserer utrolig masse relevant og godt stoff som er viktig for andre.

Stein Aabø, tidligere Dagbladet

– Ja, jeg leste det av og til, men kunne nok vært flinkere. Men jeg kjente mange av dem som jobbet der. Jeg jobbet selv i Skoleforum tidlig på 1980-tallet, en av forgjengerne til bladet Utdanning. Så har jeg registrert at bladet de siste årene har fått priser og heder.

Liv Skotheim, Bergens Tidende

– Jeg leser Utdanning av og til. I og med at jeg ble spurt om å stille til intervju hos dere, ble jeg minnet på at dere finnes.

Knut Hovland, tidligere redaktør i Utdanning og forgjengeren Norsk skoleblad fra 1991 til 2018.

Den tidligere redaktøren har lest Utdanning og dets forgjengere gjennom tre tiår.

– Jeg er stolt over mange av sakene vi fikk til, opp gjennom tidene. Fra nyere tid vil jeg trekke frem saken om X-klassen fra Askim som avdekket hvordan det hadde gått med dem som ble tatt ut av ordinærklassen og satt i egen klasse i 1973. Og så sakene der vi kartla hvor mange lærere som begikk overgrep. Begge sterke saker som vakte oppsikt, sier Hovland.

Han begynte som redaktør i Norsk Skoleblad. Den gang hadde journalistene delvis bakgrunn som lærere og tillitsvalgte. Andre hadde ren journalistbakgrunn.

– Den største endringen fra da til nå, er at redaksjonen har blitt mer profesjonell. De var flinke de som jobbet der den gangen også, men i dag er alle som jobber i Utdanning utdannede journalister. Bladet har blitt bedre og mer skjerpet. Det at forbundet holder seg med et blad som er 100 prosent fritt og uavhengig er bra for organisasjonen. Det styrker både demokratiet og troverdigheten, sier Hovland.

Møt oss på jubileumsturen

I Arendalsuka flytter vi redaksjonen til sjøs, og du finner oss i Pollen fra 12.-17. august. Deretter seiler vi i Oslofjorden fra Arendal til Oslo. Har du forslag, ideer eller tips til steder vi bør oppsøke eller kanskje du ønsker besøk av oss, så ta kontakt på epost: tips@utdanningsnytt.no

Her er reiseruta:

12.-17. august: Arendalsuka
18. august: Arendal - Risør
19. august: Risør - Langesund
20. august: Langesund - Sandefjord
21. august: Sandefjord - Åsgårdstrand
22. august: Åsgårdstrand - Filtvedt
23. august: Filtvedt - Oslo

Stump røyken med frøken

VG, 1977.

Det var slagordet ved en videregående skole i Sarpsborg hvor samtlige lærere hadde stumpet røyken og skulle «gå foran med et godt eksempel for sine elever».

- Det er nok lettere for elevene som ikke har sugd i seg nikotinen i så mange år, sa en av lærerne. 34 prosent av de 140 elevene sa de aldri hadde røykt. Et oppsiktsvekkende høyt tall, mente læreren.

Fant dynamittpatron blant skolebøkene

VG, 1947.

«Da en av de kvinnelige elevene ved Egersund realskole forleden skulle åpne vesken sin etter et frikvarter, fant hun en dynamittpatron stukket ned blant bøkene», skrev VG. Luntten hadde vært tent «men heldigvis var sloknet igjen». To gutter ble utvist.

Rampestrekene hadde mer futt i seg den gang.

Lærerinnen var for hard mot barna

VG, 1953.

Foreldrene gikk til streik, og dermed satte skolestyret inn en kontrollør for å vokte undervisningen. «Man regner med at kontrolløren må sitte i klasserommet i 4 år inntil den omstridte lærerinnen blir pensjonert,» skrev VG.

10-åring i skolestreik: Vil ha pen frøken

VG, 1970.

- Jeg vil ha en søt frøken med langt hår! sa den svenske ti-åringen som sto på krava i all sin politiske ukorrekthet.

«Stump og andre overskri

Trussel om skolestreik på Vøyen – Kvinnelig lærer løser kinkig sak ved å reise

Avisen Raumnes, 1962.

Foreldrene mislikte læreren ved skolen, og hun var villig til å slutte og «flytte fra Nes snarest mulig.» Det var visstnok «spesielle forhold ved hennes privatliv som har vakt bestyrtelse i kretsen».

Leserne ble sikkert ikke nysgjerrige i det hele tatt og satt der helt uten Facebook og Google.

Får lærer klype elev?

Aftenposten, 1989.

Aftenposten omtalte en spørreundersøkelse om straff og grensesetting i skolen. Svaret var tydeligvis ikke gitt.

røyken med frøken»

fter fra skolejournalistikkens historie

11 av 17 strøk på reallinjen VG, 1970.

VG klinket til med følgende undertittel: «Men vevre Kristin tok strak S».
«Med databehandling som spesialfag og et særtalent for matematikk skulle man vel formode at unge Kristin ville gå rake veien til realfagsstudier på Blindern. Men nei – Kristins planer er klinkende klare: Hun vil bli barnehavelærerinne.»
Makan.

Barn nedsyktes i hjemmelekser VG, 1971.

– Min syvårige sønn har forti-fem regnestykker i hjemmearbeid hver dag, sa en oppbrakt mor til VG.

På samme side var oppslaget «Hvorfor boikotte farge-TV?».

Skoletrett av TV VG, 1974.

To skoler i Fredrikstad skrev brev til foreldrene og ba om at barna la seg tidligere om kvelden.

– Vi har faktisk oppdaget at enkelte elever ikke leverte brevet til foreldrene før tirsdag av frykt for ikke å få se mandagsfilmen, sa skolestyrer.

Datamaskin som tegner kart og spiller musikk Aftenposten, 1983.

Departementet skulle kjøpe inn 300 maskiner til skolebruk: «Maskinene kan fremstille åtte farver på monitoren, skrive i åtte ulike retninger, gjengi 30 bilder i sekundet» og «kommunisere med opptil 30 tilsvarende maskiner samtidig».

Det var den gang elevene lærte å skrive i alle retninger.

Læreren – ungeknuser eller kamerat Aftenposten, 1991.

En «ganske vanlig norsk lærer» fortalte om svinnende autoritet. Nå var hun «blitt løvetemmer, skuespiller, regissør, sosialarbeider og kamerat». Da journalisten ymtet fram på om bråk i klasserommet, flesket hun til:

– Du skulle opplevd dem for to år siden. De kom i en miks fra to forskjellige barneskoler, og utgjorde en ganske dampende kjemi. De sto på pultene. Rapte og fes, hylte og bar seg, sa læreren.

Heldigvis anonymiserte hun ikke elevene med forbokstaver, og dermed slapp hun reprimande fra skoleledelsen.

Ut med lærer'n – inn med pc-en Dagbladet, 1997.

– Lærer er så gammeldags, sa 9. klassingene på Sandsøy skole i Troms.

Der fikk elevene fjernundervisning via lyd- og bildetelefon. Framtiden var, ifølge rektor, at det «ikke er nødvendig å ha læreren fysisk til stede hele tiden».

– En dag i uka tar de ferja til nabooya Bjarkøy og får føle, lukte og kjenne på læreren, sa rektor.

Brave New World.

Har skolestreiket i fire år VG, 1979.

VG omtalte «landets mest originale skolestreik», hvor en far tok med traktoren og sperret fylkesvei 19 for all trafikk i en time.

I fire år hadde faren slåss med skolemyndighetene og holdt tre barn hjemme fra skolen. «Hvorfor er det snart ingen som vet lenger», skrev VG som allikevel mente det hele begynte med krangel om plassering av en bussholdeplass i 1975.

Ny dass snart på plass VG, 2002.

Ingressen i VGs glad-sak lød: «Elev-duoen Gry og Gry er jenter med trøkk. De to lederne i dasskomiteen har endelig fått utløp for flunkende nye toaletter på skolen.»

Jentene på topp VG, 1998.

«Nå må gutta i videregående skjerpe seg», skrev VG da en undersøkelse viste at jentene var best i det meste.

Samme år fullførte Camilla Stoltenberg sin doktorgrad i medisin og sa til samme avis: «Jo mer jeg arbeider med forskning, jo sterkere slår det meg hvor lite vi vet.»

Konklusjonen fra Stoltenberg-utvalget der altså.

Frigjorte slaver får undervisning i Richmond i Virginia i 1866, året etter at borgerkrigen tok slutt.

TEGNING JAMES E. TAYLOR/
WIKIMEDIA COMMONS

● **1871:**

Skoler for frigitte slaver

Den amerikanske borgerkrigen var over, og rundt fire millioner slaver hadde fått sin personlige frihet. De aller færreste av dem hadde fått muligheten til å lære å lese og skrive. 21. oktober 1871 trykker Norsk Skoletidende en artikkel av den franske pedagogen Célestin Hippeau, der han hyller nordstatenes innsats for å etablere et skoletilbud for frigitte slaver. «Al Anerkjendelse og Beundring maa man yde det amerikanske folk, der efter at have frigivet 4 Millioner Slaver i sin ædelmodige Iver har udøst sit Guld for at skaffe disse nye Brødre alle de Fordele, Undervisningen og Kundskaben yder», skriver han. Hippeau gir også kvinnelige lærere særlig honnør for innsatsen med å gi frigitte slaver undervisning.

Men som en påminnelse til ettertiden om at problemene for den svarte del av befolkningen langt fra var over, skriver forfatteren at til tross for nordstatenes kamp mot slaveriet hadde flertallet av nasjonen «endnu den gamle Modbydelighed» for dem.

● **1926:**

Å lære ved å gjøre

Beretninger fra studiereiser til andre lands skolesystemer har vært en gjenganger i skolebladene. I Skolebladet 18. september 1926 uttrykker skoleinspektør Olaf Øyen sin begeistring om det nye arbeidsskoleprinsippet etter å ha besøkt skoler i Sverige og Danmark. Han har blant annet observert naturfagundervisning i København: «Elevene gjør en hel del forsøk etter lærerens anvisning og noterer resultatene. De arbeider seg derved til kunnskaper i stedet for å lese seg til dem». Også i Göteborg hadde skolene kommet langt i å legge opp til at elevene kunne arbeide mer selvstendig med fagene, særlig i geografi. Øyens konklusjon er at arbeidsskoleprinsippet vil innebære en stor vinning for elevene: «Det vilde derfor være å ønske at man også hos oss vilde søke å realisere disse ideer i undervisningen, men på norsk grunn og i norske former».

● **I dag:**

– Verden er blitt tettere

Det som skjer ute i verden, påvirker mer enn før det som skjer i Norge. Det mener to som følger det internasjonale utdanningsfeltet på nært hold.

TEKST OG FOTO Harald F. Wollebæk | hw@utdanningsnytt.no

Harald Skulberg og Ingrid Convery er begge seniorkonsulenter i Utdanningsforbundet og arbeider med Utdanningsforbundets internasjonale aktiviteter, blant annet gjennom paraplyorganisasjonen Education International.

– Det er blitt tettere bånd mellom det som skjer ute i verden og i Norge. Lærerorganisasjonene strever med mye av det samme, som kommersialisering av utdanning og instrumentalistiske mål å forholde seg til, sier Ingrid Convery.

Harald Skulberg er enig i at grensene ikke er så klare lenger.

– Et eksempel på dette er PISA og andre internasjonale tester der læringsutbytte er i fokus, og det påvirker oss. En god del av reformene her i Norge er også påvirket av internasjonale utviklingstrekk. En del utfordringer er internasjonale i sin natur, som migrasjon og klimaendringer. De får større betydning for den enkelte enn det gjorde før. Når myndighetene i ulike land snakker mer med hverandre, må lærerne gjøre det

Harald Skulberg og Ingrid Convery i Utdanningsforbundet mener forholdene for norske lærere blir stadig mer påvirket av det som skjer i utlandet.

samme. For vi har mange av de samme utfordringene, sier Harald Skulberg.

– I hvilken grad har dere inntrykk av at lærere flest er opptatt av internasjonale spørsmål?

– Solidaritetsarbeid og PISA er eksempler på temaer jeg har inntrykk av at lærerne engasjerer seg i, sier Ingrid Convery.

– Jeg tror dessuten at mange lærere følger godt med på nyheter og holder seg orientert, legger Harald Skulberg til.

● 1936:

Begeistring for USA

En vanlig variant for å formidle til leserne hva som foregår i det store utland, har vært å intervju internasjonale gjester på Norges-besøk. Bladet Vår skole bringer 2. september 1933 et intervju med Nelle Elizabeth Moore, overlærer ved en stor folkeskole i utkanten av Chicago, som reiser hvert år i forskjellige land i Europa for å samle stoff til lærebøker.

- Jeg vil nødig regnes til de skrytende amerikanere, men når det gjelder lærebøker så tror jeg Amerika for øieblikket gjør det mest verdifulle arbeidet, uttaler overlæreren.

Hun forteller at når manuskriptet er ferdig første gang, blir det mangfoldiggjort og brukt ved mange forskjellige skoler. Når de er blitt prøvet, sender vedkommende lærer inn sine bemerkninger.

Intervjuet blir avsluttet med følgende kommentar fra redaksjonens side: «Det er en arbeidsmåte som vi ikke kjenner her hos oss. Tenk om det kunde bli slik her også at det ikke nyttet å utgi en lærebok uten at den først var grundig uteksperimentert».

● 1959:

Trenger FN et hjelpespråk?

Ett felles språk for FN-systemet var et tema som ble lufta i Den Høgre Skolens spalter på slutten av 50-tallet.

ARKIVFOTO FRA 2012
HARALD F. WOLLEBÆK

Verdensorganisasjonen FN og internasjonalt samarbeid vies jevnlig oppmerksomhet i lærerbladenes spalter. I et innlegg i Den Høgre Skolen reiser Leif Sletsjøe spørsmålet om FN trenger et eget hjelpespråk som representanter fra alle medlemsland kan bruke. Han argumenterer også med at det også kan være nyttig for FN-soldater fra forskjellige land når de er i felten og ikke har tolk tilgjengelig. Hvis et slikt språk blir valgt, mener han det er viktig at det gis opplæring i dette språket i skolene rundt om i verden. Sletsjøe advarer mot for eksempel å velge engelsk, og han viser blant annet til frigjøringen fra kolonimaktene, som i denne perioden var i full gang. «Det er ikke bare storpolitiske prestisjespørsmål som kommer inn her. Vi kan bare tenke på selvhevdelsen i tidligere koloniområder, ikke bare britiske».

● 1990:

Ny hverdag for lærere bak jernteppet

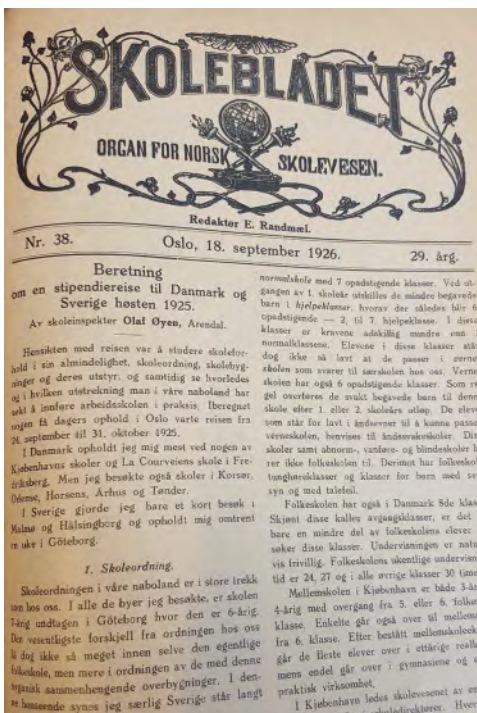
Senhøstes 1989 falt kommuniststyret i Tsjekkoslovakia. Våren etter var journalist Fred Harald Nilssen i Norsk Skoleblad på reportasjetur til landet som nettopp var blitt Den tsjekkiske og slovakiske forbundsrepublikken. Der var skolene i full gang med å gå bort fra et system basert på marxist-leninistiske doktriner og sovjetisk dominans.

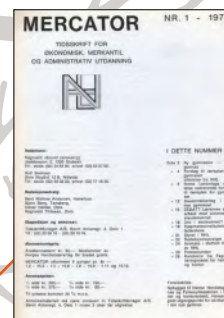
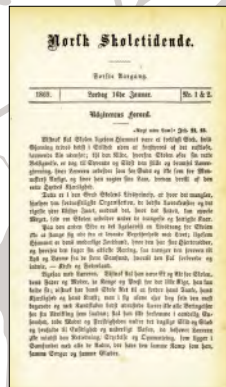
Historielærer Magda Rakytiakova fortalte hvordan hun var pålagt å omtale den sovjet-ledete innmarsjen i 1968 som «internasjonal hjelp».

- Svarte vi «okkupasjon», måtte vi slutte som lærere, sa hun.

Historielæreren Magda Rakytiakova følte hun måtte velge mellom å lyve eller å miste jobben.

Fra Norsk Skoletidende til Utdanning

16. januar 1869 kom første nummer av Norsk Skoletidende ut. Siden har det vært 150 år med forskjellige lærerblader som nå er samlet i dagens Utdanning.

16. januar 1869: Nils Christian Egede Hertzberg grunnlegger Norsk Skoletidende og er bladets første redaktør. Han finansierer bladet gjennom annonser og abonnementsinntekter.

1892: Lærerne organiserer seg. To fagforeninger for lærere ser dagens lys. Norges Lærerlag og Filologenes og realistenes landsforening, senere Norsk Lektorlag. Dette er forløperne til Utdanningsforbundet. Gjennom de første tiårene har ikke Norges Lærerlag noe eget blad, mens Filologenes og realistenes landsforening gir ut bladet Den høiere skole.

1897: Skolebladet starter opp. Det kommer ut to ganger i måneden og la mer vekt på skolepolitikk, mens Norsk Skoletidende handlet mest om pedagogikk. Et abonnement kostet 50 øre i kvartalet.

1912: Norges Lærerind forbund blir stiftet etter strid i Norges Lærerforening. Samme år gir de ut Lærerindernes Blad under redaktør Anna Sethne. I 1919 skifter bladet navn til Vår skole og gis ut fram til 1976.

1934: Norges Lærerlag kjøper opp Norsk Skoletidende og Skolebladet. De fusjoneres til Norsk Skoleblad. Et oppkjøp var diskutert i flere år, men var tidligere blitt nedstemt fordi årskontingenten da måtte opp med tre kroner. Kåre Norum blir redaktør for det nye bladet.

1936: Skolehjembladet opprettes. I 1965 overtok Norske Spesialskolers Lærerlag som en av utgiverne av bladet, som da hadde fått navnet Spesialskolebladet. Bladet fikk dagens navn i 1969: Spesialpedagogikk. Det

er i dag ett av de fire tidsskriftene Utdanningsforbundet utgir i tillegg til Utdanning. De andre er Bedre skole, Første steg og Yrke.

1938: Tidsskrift for Handelsutdannelse ser dagens lys, med Norsk forening for handelsutdannelse som utgiver. Tidsskriftet skifter navn til Mercator i 1974.

1941: 18. juni blir ledelsen i lærerorganisasjonene erstattet med ledere som ble utnevnt av de nazistiske myndighetene. Redaktør Kåre Norum blir avsatt og arrestert i mars 1942. I februar 1942 blir Norsk Skoleblad erstattet av bladet Den norske skole, utgitt av nazistenes egen lærerorganisasjon Lærersambandet.

30. juni 1945: Norsk Skoleblad utgir første nummer etter frigjøringen.

1946: Medlemsbladet til Norges Yrkesfaglærerlag kommer ut, fra januar 1947 med navnet Yrke.

1949: Bladet for barnehagelærerinnene, Småbarnpedagogen, kommer ut for første gang. Det blir utgitt fram til sammenslåingen med Norsk skoleblad i 1966. I 11 av disse årene har bladet navnet Oss i mellom.

1966: De fleste lærerorganisasjonene samles. Norsk Lærerlag blir til.

1976: Lektorlagets blad Den Høgre Skolen skifter navn til Skoleforum. I 1979 blir Finn Stoveland redaktør, og han sitter til bladet går inn i 2001 og blir en del av Utdanning.

1984: Norsk Lektorlag skifter navn til Norsk Undervisningsforbund (NUFO).

1988: Det fagpedagogiske tidsskriftet Bedre Skole kommer ut for første gang, med Norsk lærerlag som utgiver.

1991: Knut Hovland blir redaktør i Norsk Skoleblad.

1992: Norsk Førskolelærerblad begynner å komme ut som del av Norsk Skoleblad med forsiden andre veien og i motsatt ende av bladet.

1993: Lærerforbundet blir til etter fusjon mellom Norsk Undervisningsforbund, Norsk Handelslærerlag, Norsk Faglærerlag og Norsk Spesiallærerlag. Skoleforum, Yrke og Mercator går inn i det nye medlemsbladet Skoleforum. Spesialpedagogikk fortsetter som et eget blad.

2002: Skolefokus og Norsk Skoleblad blir til Utdanning i forbindelse med opprettelsen av Utdanningsforbundet.

2004: Utdanningsforbundet begynner å utgi tidsskriftene Første steg og Yrke.

2004-2017: I 2004 og i 2017 blir Utdanning kåret til Norges beste fagblad under Fagpresseprisene. I samme periode vinner bladet Fagpressens gravepris to ganger, for henholdsvis «De nye spesialskolene» og en artikkelserie om overgrepssdomte lærere og for den sterke historien om hvordan det gikk med elevene i spesialgruppen X-klassen.

2018: Utdannings redaktør Knut Hovland går av med pensjon etter 27 år i stillingen. Kaja Mejlbo tar over.

MMER I

I. ÅRGANG

DEN NORSKE SKOLE

MEDLEMSBLAD FOR NORGES LÆRERSAMBAND

Fung. redaktør, ansvarshavende: HALSTEIN SJØLIE
Faste medarbeidere:
Rektor J. S. Volle, tilsynslærerinnen frøken Ellen Haugseth.

MARS 1942

Utkommer med 10 hefter pr. år. Abon.pris kr. 10.- pr. år.
Redaksjon og annonseavdeling Kr. Aug. gt. 19 VII, C
Eksp. Nikolai Olsens Boktrykkeri, Møllergt. 17, C

Norges Lærersamband sender med dette ut første nummer av sitt obligatoriske medlems-tidsskrift.

«Den norske skole» — er tidsskriftet kalt. Et navn forplikter — og dette navn rommer forpliktelser som skal og vil bli oppfylt.

Den norske skole. Skolen er arbeidsfeltet — stor eller liten, by eller land, om folkeskole — høgre skole eller ungdomsskole. Mange er de problemer som reiser seg i skolearbeidet. Her er det forum hvor disse problemer skal tas opp. Alltid saklig — og alltid positivt. Bygningsmenn skal Norges lærere være. Destruktive krefter kan ikke stå i skolens tjeneste. Dertil er det for dyrebare verdier som er undergitt vår forvaltning.

Den norske skole.

Ja, norsk er det skolen skal være. Internasjonal liberalisme og folkeødende kommunisme er for alle tider bannlyste begreper. På norsk sogegrund og i norsk vilje skal skolen bygges. Et folk som mister sitt særpreg, er ikke lenger noe folk. Det er bare en hop på veg mot undergangen.

I gjenoppbygningen av det nye Europa må vi vise vårt ansikt. Her har skolen — «den norske skolen» — sin store oppgave.

«Den norske skole» er i dag sentralorganet for et levende og livsnært organ, livskraftig linje i

Dagens bagateller blir til intet i de lange linjer i perspektiv.

Vi som er folkets tjenere i det norske skole, har plikt til å se den historiske linjen i folkets liv og til å tjene en større framtid i vårt virke.

Et folk er ikke løsrevne grupper i kamp mot et mål. folk er en viljesmanifestasjon i samlet innsats mot et mål.

Norges lærere er en del av det hele som i Norge, en organisk del med umåtelig mange oppgaver.

En sunn slekt skal vi være med å skape, en slekt med kjærlighet til land og folk, en slekt med tro og offervilje, en renslig og ærlig slekt med kristen mens grunnverdier til rettesnor for sitt liv og levetid. Og en slekt med vilje til liv i vår og Europas framtid.

Ingen ærlig og redelig norsk lærer kan si nei til slik oppgave. Ingen ærlig og redelig norsk lærer kan si nei til slik oppgave. Ingen ærlig og redelig norsk lærer kan si nei til slik oppgave.

La oss samles til positivt arbeid. La «Den norske skole» bli et fullgodt og fullverdig uttrykk for norsk lærerstand og for norsk skole. Tidsskriftet har en stor oppgave. Og det kommer i en stor tid. La det så bli det det er tenkt.

«Difor skal høgt gjennom kyrkje og hall tonane livna og strøyma, via oss inn til det herlege kalla, soa åt oss ville gøyma: ala til liv det som vismann og skald kunne drøyma.»

Da nazi

Det nye Lærersambandets blad Den Norske Skole kom ut med si første utgåve i mars 1942. Same månad vart 1100 lærarar arresterte fordi dei nekta å gå inn i den nazistiske lærarorganisasjonen.

stane styrte lærarbladet

«Den norske lærerstand kunde stort sett før krigen deles i 3 store grupper: De nasjonale lærere, de nasjonalt-kristelige lærere og de kommunistiske lærere. Norges Lærersamband har samlet dem alle i én organisasjon».

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Slik skriv Orvar Sæther i januarnummeret av bladet «Den Norske Skole» i 1945. Det skulle berre kome ut tre nummer til. Den siste utgåva er datert april 1945.

«Medlemsblad for Norges Lærersamband» står det tydeleg under tittelen på bladet. Innlegget frå Orvar Sæther i dette nummeret fyller, saman med eit bilete av han, resten av framsida og ein god del av side 2. Orvar Sæther har tittelen Landsleder, og det han leiår, det er Norges Lærersamband.

«Det er klart at så uensartet som den norske lærerstand var, måtte det oppstå rivninger», medgir landsleiaren i sine nyårsrefleksjonar.

«Men ut av disse kamper er det dog kommet en fast organisasjon, som i disse vanskelige år har trygget lærernes interesser», slår han fast.

Vidare i artikkelen viser Orvar Sæther tilbake til det første nummeret, i mars 1942. Der vart det lova at «organisasjonen ikke vilde foreta noe overgrep overfor lærerne på noen som helst måte. Og det har vi holdt», konstaterer Sæther i januar 1945.

Norges Lærersamband

Redaksjonen i «Den Norske Skole» bestod av redaktør Halstein Sjølie og medarbeidarane rektor John S. Volle og tilsynslærarinne frøken Ellen Haugseth.

Bladet var ein konsekvens av opprettinga av det nazistiske Norges Lærersamband i februar 1942. Men duoen med redaktør Halstein Sjølie og landsleiår Sæther hadde styrt «Norsk Skuleblad» sidan sommaren 1941.

Norsk Skuleblad var medlemsblad for Norsk Lærarlag. Men 18. juni det året la Josef Terboven, den høgste leiaren for dei tyske styremaktene i Noreg, ned alle organisasjonar i si demokratiske form. I staden sette styremaktene inn leiårar for organisasjonane. Norsk Lærarlag fekk leiår for Hirden, Orvar Sæther, som leiår. Ellen Haugseth frå Kvinnehirden vart sett inn som leiår i Norges Lærerinneforbund og redaktør for medlemsbladet «Vår skole». John S. Volle vart oppnemnd som

Skuleblad under krigen

«Den Norske Skole» var bladet til Norges Lærersamband. Norges Lærersamband vart oppretta av det norske nazipartiet Nasjonal Samling i februar 1942.

Første nummer kom i mars 1942, siste i april 1945.

Det var ikkje lov å gi ut andre organisasjonsblad for lærarar i denne tida.

leiår for Norsk Lektorlag og redaktør for medlemsbladet «Den Høgre Skolen». 15. september 1941 kom den første nazistiske utgåva av bladet, som dessutan hadde endra skrivemåten til «Den høyere skole».

– Da blir du skutt

I boka «Frå Lærarstriden» frå 1946 skildrar Olav Hoprekstad møtet mellom den nye leiaren Sæther og redaktør Kåre Norum i Norsk Skuleblad. Da Sæther tok over Lærarlaget, ville han at Norum skulle halde fram som redaktør. Norum svarte at i så fall ville han skrive om møtet på Stortinget 18. juni, der Terboven avsette dei demokratisk valde leiårane i norske organisasjonar.

– Da blir du skoten, sa Sæther. Norum berre gjekk.

Ved opprettinga av Norsk Lærersamband opphøyrd offisielt lærarorganisasjonane og blada deira. I staden kom «Den Norske Skole».

«Anerkjennes fullt ut av alle skolefolk»

Om vi blår vidare frå nyårsrefleksjonane til Orvar Sæther i 1945, kjem vi til eit innlegg av «kyrkje- og undervisningsminister» Ragnar Skancke. Innlegget har tittelen «Kirke og skole i året som gikk» og fyller nesten ei og ei halv side.

Hird-sjef Orvar Sæther (1904-91) vart utpekt til formann i Norsk Lærarlag og deretter Norsk lærersamband. Han vart dømt til 18 års tvangsarbeid i 1948, men vart lauslaten allereie i 1951.

FOTO RIKSARKIVET

Redaktør Kåre Norum i Norsk Skuleblad ville skrive kritisk om Terboven dersom han skulle fortsette som redaktør. – Då vert du skoten, åttvara den nye «formannen» i Lærarlaget.

FOTO UKJENT

>

«Ljoshærde gutar [...] gifte seg med jødinner, skjemde blodet og førte ulukke over seg sjølv og sitt folk».

«Kyrkje- og undervisningsminister» Ragnar Skancke gjer greie for året som er gått i Den Norske Skole i januar 1945. Skancke vart skoten 28. august 1948, som den siste av dei dødsdømde i rettsoppgjøret etter krigen.

I innlegget skriv Skancke blant anna at departementet arbeider med realiseringa av Nasjonal Samlings skoleprogram «-et program som anerkjennes fullt ut av alle skolefolk – og som også hele folket er innforstått med», avsluttar Skancke.

Nederst på tredjesida er det berre plass til ein liten omtale av ei omsett tysk bok med norsk tittel «Jeg fulgte Hitler». «Boka er tilegnet bevegelsens helter», skriv anmeldar Magnus Børnes, som meiner boka er interessant, klar og velskriven.

Hyllar nazismen

Det er ikkje langt mellom innlegg som hyllar nazismen og det nazistiske styret i utgåvene av Den Norske Skole. Eit døme kan vere det tre sider lange innlegget av rektor John S. Volle med tittelen «Norsk folkeoppseding». «Ikkje få av dei elevar som eg hev havt som gymnaslærer i vel 25 år, ja sume kollegaer med, gløymde so reint ei av sine fyrste plikter som nordmenn at dei ljoshærde gutar av beste norske ætt vraka mang ei gild norsk gjente og gjekk av stad og gifte seg med jødinner, skjemde blodet og førde ulukke over seg sjølv og sitt folk», skriv han her.

Likevel dominerer ikkje den tydelege nazi-propagandaen totalt. Blada har til dømes lange innlegg om norske kunstnarar. Her blir det norske rett nok understreka, men det treng ikkje vere nokon tilknytning til nazistisk ideologi. Eit døme på det er lektor Mathias Børgersens lange artikkel om Edvard Grieg i juninummeret 1943.

Song til heimehagen

Matmangelen under krigen kan kanskje ha gjort det lange diktet «En sang til heimehagen», forfatta av signaturen S.B., også trykt i juninummeret 1943, ekstra aktuelt. Men ingenting i diktet spelar på det. I staden konsentrerer forfattaren seg blant anna om å framstille vekselsbruk på rim:

DEPARTEMENTSSKRIV

Krigskadetrygd for skulehus.
Skriv frå eit fylkeskulestye.
Med tilføre av fyrespurnad om fylket må taka del i utgiftene til krigskadetrygd for skulehus, skal departementet melda.
So vidt ein kan skjona, er premi for krigskadetrygd ikkje utgifter som fylket er pliktig å yta tilskot til etter landesulelova § 39. Desse utgifter må vel nærast samanliknast med utgifter til vedlikehald og branntrygd.
Skriv av 28. september 1943.

Rett til almeningsutbytte.

Med påteging av 15. mars d. å. har en fått forespørsel om hvem som har rett til almeningsutbyttet, kommunen som er lærergårdens eier, eller de lærere som bruker lærergårdene.
Saken er herfra forelagt Landbruksdepartementet som i påteging 8. juli d. å. uttaler:
«Etter dette departementets mening tilfaller almeningsutbytte — i motsetning til den alminnelige

tildeling av virke m. v. til dekning av den eiendoms- og bruksberettigede gårds behov — eiendommens eier og ikke dens bruker med mindre eier og bruker er blitt enige om at brukeren skal oppbevare utbytte som utdeles.»
Dette departement skal merke: Det framgår ikke av dokumentene at kommune og lærere uttrykkelig er blitt enige om retten til almeningsutbyttet. I de innsendte kunngjøringer av vedkommende læreres poster er ikke almeningsutbytte særlig nevnt. Men en har her alltid hevdet at læreren som lærergårdens bruker har rett til utbytte. Denne oppfatning holder en fremdeles fast ved.
Skriv av 29. september 1943.

Fri vikar.

Med påteging av 23. juli f. å. har en fått tilføre forespørselen fra fru N. N. var vikar i X. kommune. Det er opplyst at fru N. N. ble hun ansatt i 1941—42. I desember 1941 ble hun sendt til kommune, og hun sendte melding om at i motposten. Imidlertid hørte ikke skolesty mot posten. Hun sluttet i X. i april. Imidlertid var hun blitt syk. Låkev

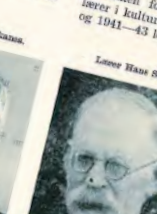

BYGD OG BY

70 år.
Lærer Gunnar Roland, Sør-Audnedal, fylte 70 år 4. novbr. Han er født i Sør-Audnedal og tok eksamen ved Kristiansands lærerskole i 1852. Etter tiden i heimbygda — praktisk talt hele avskjed i fjor sommer. Han driver no som gårdbruker.

75 år.
Lærer Jon Haukanes, Granvin, fylte 75 år 8. novbr. Han er født i Granvin og tok eksamen ved Stord seminar i 1888. Haukanes var lærer i 51 år, først i Ullensvang, senere i Granvin og Stord, Fyresdal, Plassen i Ryfylke og de siste 20 år i heimbygda Granvin, hvor han også var gårdbruker i 50 år. Han har arbeidet sammen med færbroren Th. S. Haukenes som utga 51 bøker i Hardanger, om folket og folketrol, Hardanger, eventyr, historiske artikler, og arbeider for tiden med mange setebok. Han har også deltatt i det kommunale liv og har hatt mange tilfærv. Han ble tildelt fortjenestmedaljen i 1938.

70 år.
Lærer Hans Spilde, Utne i Hardanger, fylte 70 år 8. november. Han er født i Granvin og fikk sin lærerutdannelse ved Sjøkøys privatskole i 1892—94. Etter et halvt års vikariat i Kinsarvik ble han lærer i Østfold og kom høsten 1905 til Hausvik i Kinsarvik. I 1901 kom han til Utne hvor han var lærer og klokker i 41 år. Han tok avskjed i fjor. Foruten lærer- og klokkerarbeidet har han også hatt lærergård som han har drevet.

Ny overlærer ved Tanum skole, Bærum.
Som ny overlærer ved Tanum skole i Bærum er uttrådt lærer Hans Størøkken, Brandbu. Den nye overlærer er født 1904 og tok i 1923 eksamen ved Oslo lærerskole, han har siden 1928 vært lærer ved Østerviken folkeskole i Brandbu. I 1941 var han lærer i kulturelle fag ved AT's lagfærskskole i Mysen og 1941—43 leder av NS opplysningsforbund i Oslo.

Spilde har helst ofret seg for skolen. Han var formann i Kinsarvik skolestyre 1917—21 og har vært deime stilling har han framleis. Han har også vært herredrevisor.

50 år.
Bestyrerinnen ved Glåmdal husmorskole, Anshjort Jervum, Roverud, fylte 50 år 12. november. Hun er født på Nævdalseid og fikk sin utdannelse ved Nævdals folkehøgskole, Drammens kvinneskole ved hustell, Stabekk. For hun overtok sin nåværende stilling som bestyrerinne ved Glåmdal husmorskole i Hedmark fylkes husmorskole i Brandbu, var hun husmorskole og husmor ved Trondenes folkehøgskole, Harstad, og ved Vågan folkehøgskole, Kabelvåg, og senere bestyrerinne ved sistnevnte skole.

60 år.
Lærer og gårdbruker Sjur Sørenstrand, Lavik i Sogn, fylte 60 år den 31. oktober. Han er født i Lavik og tok i 1906 eksamen ved Volda lærerskole, hvoretter han først noen tid var lærer i Tysnes og Sula, men har den lengste tid virket i Avedal i Lavik, hvor han tilfælle driver gårdsbruk. Hr. Sørenstrand har i flere år vært medlem av Lavik skolestyre.

Der hvor kålen sto i fjor
Er det fet og fruktbar jord
Der skal vi no røtter ha
Du kan tro de skal bli bra.

I slutten kjem hovudpoenget:

Kål og røtter svære
Skal vi heim no bære
Men det beste er
hva for livet vi fikk lære.

Rett etter dette diktet kjem fire sider frå den namnlause handarbeidskonsulenten, der det med tekst og teikning blir forklart korleis femte- og sjetteklassingar skal gå fram for å klippe til og sy bluser. Blusene skulle ha rynka berestykke og glatt liv.

Det er mange bokomtaler i blada, og langt frå berre av bøker med nazistisk ideologi. I desembernummeret i 1944 får Svalde Solheim skryt for «Register til Norsk Folkeminnelags skrifter 1—49.» Solheim, som i 1956 vart professor i folkeminnevitenskap ved Universitetet i Oslo, var aktiv i Norges Kommunistiske Parti og tok del i motstandsarbeidet mot nazistane.

Ikkje krav om nazisympati

Og så har vi sidene under vignetten «By og bygd». Dette er ein stor bolk i alle utgåvene. Her er det spalte opp og spalte ned med omtaler av lærarar som fyller runde år, får finare jobb eller dør. Vi får vite ting som at ein lærar som tok eksamen på Stord lærarskule i 1894, har vore både lærar og kyrkjesongar, styreleiar i den lokale banken, skolestyreformann i 20 år, og har brukt feriane til å samle soger frå heimbygda.

Det er heilt klårt at det ikkje er noko krav om at læraren skal ha klart uttalte nazisympatiar for å

bli omtalte på desse sidene. Eit tydeleg uttrykk for det finn vi på bileta som følger ein del av omtalane. Lærarar som også har militær bakgrunn, er gjerne avbilda i norsk militæruniform.

Og det skal vi ikkje vere overraska over, ifølgje Rune Ottesen. Han har vore professor i journalistikk ved Oslo Met – Storbyuniversitetet og leiar i Pressehistorisk foreining.

Folk trengde informasjon

Grunnen til at Ottesen ikkje er overraska, er at 9. april 1940 hadde landet 260 aviser. I mai 1940 kom 114 av dei framleis ut. Det var dei som ikkje vart stengt, og som hadde akseptert å følgje pålegget om å understreke overfor lesarane at lokale styremakter måtte samarbeide med den lokale tyske kommandanten. Avisene vart underlagt sensur og påbod om propaganda frå okkupasjonsmaktene.

Likevel sto det meir enn reinhekle tysk propaganda i avisene. Og avisene vart lesne. Folk trong informasjon, både om runde år og om praktiske tilhøve, sjølv om avisene var nazifiserte.

– Det kom til dømes stadig nye rasjoneringar

av ulike varer, og slikt måtte folk følgje med på. Dessutan måtte dei til dømes lese rubrikkannonserar for å finne ut korleis dei kunne få bytta til seg ting dei trengde, seier Ottesen.

At det kunne vere viktig å lese Den Norske Skolen, ser vi eit godt døme på i januarnummeret 1945. Her står informasjon til evakuerte folkeskolelærarar frå Nord-Troms og Finnmark om korleis dei skal gå fram for å få utbetalt forskot på løn.

Eksamensproblemet

Det siste nummeret er datert april 1945. Det største problemet i desse vårdagane er, skal vi tru redaksjonen, eksamensproblemet i den hogare skolen. Dette blir drøfta over dei fem første sidene. Så sluttar den siste utgåva med fire sider «Bygd og by». Den aller siste som blir omtalt, er lærarinna som tok eksamen ved Tromsø lærarskule, har gjennomgått ikkje mindre enn 10 særkurs og som har vore formann i både sjømannsforeininga, barnefråhaldslaget og sekretær i fråhaldslaget.

Nyhende frå styresmaktene
og personalia om lærarar frå by og bygd hadde stor plass i blada. Slikt kunne vere viktig informasjon.

Nomadlärarinnan

Sigríð Jonsdóttir Rutfjell (1898–1981) og mannen Nils Nilsson Rutfjell er fotografert på Samenes Landsmøte i Trondheim i 1947. Sigríð var ei fargerik talskvinne for samane. Ho var lærar i Mittådalen i nord-vestre Härjedalen, noko ho har fortalt om i boka «ABC bland fjällen: nomadlärarinnan Sigríð Rutfjell berättar». Boka skal gi ei levande skildring av skolen i eit samisk område.

Samenes Landsmøte blei heldt første gong i 1917. Delegatane slo fast at det samiske folket ikkje kunne delast inn etter dei nasjonale grensene i Norden. Slik representerer Sigríð samiske lærarar også i norske område.

KJELDE OG FOTO: SVERRESBORG TRØNDELAG FOLKEMUSEUM

Lærarbilete

– Læraren var slik ein lærar skulle vere. Utdanna på seminaret på Stord og oppteken av kristendom og venstresak, sa historikar og politikar Berge Furre da Utdanning i si tid spurte om læraren på folkeskolen i Rennesøy, der Furre starta i 1944.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

Samfunnsinteresserte og kvardagsnære

Lærarar med sterke interesser i samfunnsliv og lokalmiljø, som Rennesøylæraren Furre fortalde om, voks fram frå lærarskolor og skolereformane sist på 1800-talet.

Lærar Guttorm Eftestøl er fotografert i Fjotland i Kvinesdal i 1941. Da Eftestøl fylte 85 år, skreiv avisa Agder at mange hadde sett han som den beste felespelaren i Vest-Agder. Før han vart lærar, var han snikkar, og det var sløyd og formingsfag som var den store interessa hans som lærar. Folk meinte Eftestøl var uvanleg flink til å lære frå seg. Sjølv meinte han at han

kunne for lite. Difor tok han pause frå lærargjeringa og gjekk på Kunstindustriskolen på Voss i 1907.

Fotografen av biletet, Anna Grostøl, er sjølv eit døme på denne lærartypen. Ho tok eksamen ved Kristiansand Lærarskole i 2015. I tillegg til lærargjeringa reiste ho landet rundt, frå Nordkapp til Lista, og dokumenterte gamle handverkstradisjonar. Foto var ein viktig del av dokumentasjonen.

KJELDE OG FOTO: NORSK FOLKEMUSEUM

Rektor og aristokrat

Rektor Jens Schou Fabricius Bruun (1843-1919) var kjend for sin aristokratiske klesstil. Prestesonen frå Porsgrunn kom til Kristiansund i 1875 og var rektor på gymnasiet til han var 75 år. Kva han meinte da «Filologenes og realistenes landsforening» vart stifta i 1892, veit vi ikkje. Vi veit berre at han meinte realistar ikkje var ordentlege akademikarar, ifølgje Stiftelsen Nordmøres Museum.

Dei universitetsutdanna lærarane i den høgre skolen var embetsmenn på line med prestar og juristar. Men dei var svært misnøgde med arbeids- og lønstilhøva. Det første landsmøtet i foreininga, som seinare fekk namnet Norsk Lektorlag, i Kristiania inkluderte båttur med strandhogg. «Kaffe med likør og cigarer servertes i Harreschous smukke have, hvor man tilbragte flere timer i den behageligste og mest kollegiale stemning», sto det etterpå i Aftenposten, sitert her frå «Filologenes og realistenes landsforening gjennom 25 aar» av Einar Haffner.

FOTO FOTOARKIVET I MØRE OG ROMSDAL

Duskeluer

«Studenterluene var sorte, og de blei også kalt duskeluer», skriv forfattar Dag Solstad i boka «Roman 1987». Berre dei som bestod eksamen artium og var innmeldt på universitetet, kunne bere slik lue. Før det vart krav om artium ved lærarskulane, kunne i praksis berre lærarar som var utdanna ved universiteta bere studenterlue. Men i 1930 kom eit parallelt løp ved lærarskolane der dei med artium fekk ei toårig utdanning, og dei utan ei fireårig.

Elise Gabrielle Fliflet av ein av dei 22 i heile landet som vart preseteristar da ho tok eksamen artium i 1916. Det tydde at ho hadde «Meget» eller betre i alle fag. I 1918 vart ho uteksaminert frå Oslo Lærerskole. Ho vart arrestert 26. oktober 1943 og sat fengsla til 26. april 1945. Grunnen var at ho hadde halde prolog under ein fest da dei arresterte lærarane i Kirkenes vart slepte fri. Fliflet vart òg stortingsrepresentant for Høgre.

KJELDE OG FOTO ANNO DOMKIRKEODDEN.

Barnehageseminarium

Barnehagelærerinne Vera Agda Hildegard Hansen, da 31 år, leier springmarsjen i Frognerparken i Oslo i 1924. Barnhagelærerutdanninga i Noreg starta ved Barnevernsakademiet i Oslo først i 1935, så vi veit ikkje korleis Vera har fått tittelen barnehagelærarinne.

Folketellinga i 1900 fortel at Hansen da budde saman med foreldre, syster, kokke og tenestejente på Frogner i Oslo. Faren var assuredirektør i Sigyn og Brage.

På eit møte i 1931, som systrene Ellen og Maria Moberg tok initiativet til, vart barnehageforkjemparar frå alle dei nordiske landa samde om krava dei meinte styresmaktene måtte stille for at ei verksemd skulle vere barnehage. Blant krava var at barna skulle vere frå tre til sju år, det skulle vere gode tilhøve for å leike og skape, og lærarinna skulle ha eksamen frå eit barnehageseminarium.

KJELDE OSLO BYMUSEUM (OGSÅ FOTO) / PEDAGOGISKA MAGASINET

Utdanningshistorie

Lektor tjente mer enn rektor

En gang i tiden tjente lektorene mer enn rektor ved Norges eldste skole.

TEKST OG FOTO Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

Trondheim Katedralskole ligger den dag i dag på historisk grunn, rett ved nasjonalhelligdommen Nidarosdomen. Skolen har i tidlige tider ligget enda nærmere dommen, rett ved siden av Erkebisppegården, for dem som er litt lokalkjent. Skolens historie går tilbake til 1080. Assisterende rektor ved skolen, Reidar Volden, tror imidlertid den har oppstått tidligere enn det.

– Olav Kyrre kunne lese og skrive i 1066. Han må ha lært det i Trondheim. Vi har ingen skriftlige kilder før 1080, men det er grunn til å tro at en eller annen form for skole ble drevet her, for den tid, forteller Volden.

Da Olav den hellige skulle gravlegges i 1031, ble

han gravlagt av geistlige som kunne sin liturgi, noe som historikere mener de må ha lært i Trondheim. I hvilken form og omfang denne opplæringen fant sted, vet man ikke.

Kirken og skolen

Schola Catedralis Nidrosiensis, som er skolens opprinnelige navn, er Norges eldste skole. Ulike historiske kilder peker på at skolen i hvert fall hadde fem ulike plasseringer frem til der den i dag ligger, ifølge Torbjørn Baustads bok om Trondheim Katedralskoles eldste bygning, Harsdorffbygningen.

En periode mottok elevene til og med undervis-

Domkirken og katedral-skolen i år 1800, malt som akvarell av Johan Fredrik Leonard Dreier. Proporsjonene er forskjøvet, domkirken ligger ikke så nær skolen. Den gamle kirkegårdsporten og -muren med overbygd tak ble revet i 1818.

Minnetavlene av marmor inneholder kun navn på menn de første tusen årene. En må til 2000-tallet før de første kvinnene dukker opp. Foran tavlene Reidar Volden.

Reidar Volden peker og forklarer i skolegården. Bak han kan en se Nidarosdomens grønne spir. Dagens russ har sluttet med de hvite laboratoriefrakkene som Trondheim-russen bar tidligere.

ning inne i Nidarosdomen, i det lille kapellet som ble kalt Lektoriet. Det ble undervist der frem til 1573. I ett og samme rom ble det undervist i ulike fag i alle de fire hjørnene, så åpen skole har vært benyttet i uminnelige tider.

– I tidlige tider var skolen veldig knyttet til kirken. Biskopen ledet skolen og var med på å tilsette rektor, forteller Volden, som blant annet har vært historielærer.

Den eldste delen av skolen er Harsdorffbygningen fra 1787, som fortsatt brukes.

– De var høye før i tiden, spøker Volden mens han åpner en av de mange høye dørene i den gamle skolebygningen.

Skrytevegg

På veggene henger det minneplater i marmor over tidligere tiders elever. Her finner en blant annet navn som Olav Kyrre, Peter Wessel Tordenskjold og Thomas Angel.

I tillegg til å være skole inneholder også bygget en festsal som Det Kongelige Norske Videnskabers Selskab disponerer, helt fra bygget sto ferdig. Vitenskapsselskapet i Trondheim ble stiftet i 1760, nesten 100 år før Oslo fikk et lignende selskap i 1857, Det Norske Videnskaps-Akademi.

– Da bygningen ble tatt i bruk, var det 47 elever her, i tillegg til bolig for rektor og lektorer. På loftet bodde hørerne, forteller Volden.

– Hva er en hører?

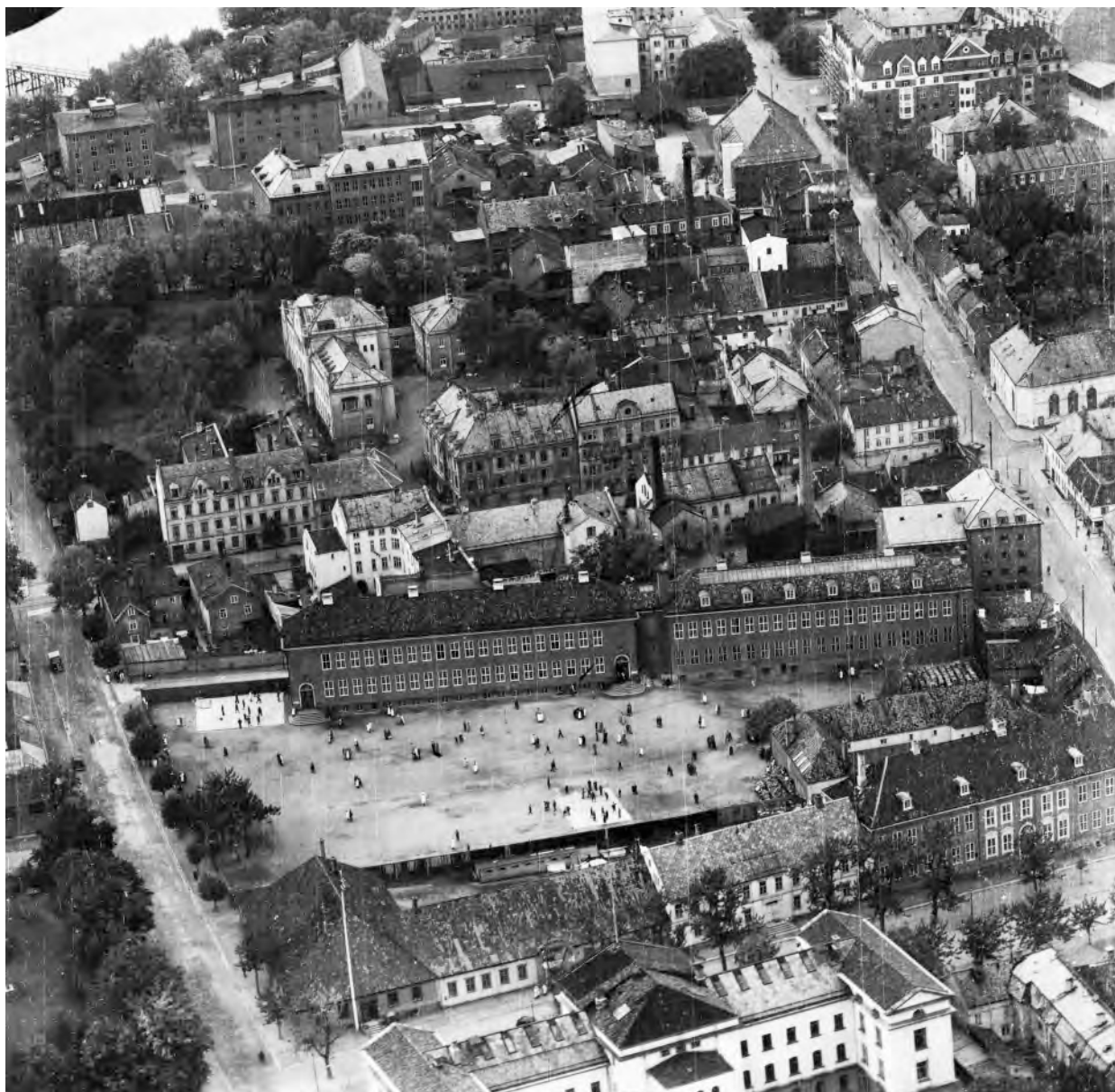
– Det var gjerne nyutdannede prester som hadde som oppgave å høre elevene i lekser, forklarer Volden.

Fjøs blir skole

Skolens eldste bygning ble innviet i 1787. Fra den perioden vet en mye om skoledriften.

– Lektorer hadde oftere høyere lønn enn rektor, forteller Reidar Volden.

I bakgården hadde derimot rektor både fjøs og stall, der han holdt husdyr. Rektor fikk også kjøpe Gløshaugen gård, der det i dag er campus for Norges teknisk-naturvitenskapelige univer- ➤

Flyfoto av Trondheim katedralskole i mai 1945. Helt i forgrunnen ser en deler av byens rådhus. Russen har hvite frakker på, noe russ i Trondheim brukte til langt inn på 2000-tallet. Øverst til venstre ses daværende Trondheim økonomiske høyskole. Der skimter man også elever i hvite frakker.

FOTO TRONDHEIM BYARKIV

sitet (NTNU). Gården fulgte rektoratet. Fjøset ble senere omgjort til undervisningsbygning, men ble revet i 1959.

Etter en skolereform i 1806 ble det besluttet at rektor skulle ha fast lønn i kontanter, og derved bortfalt retten til avlsgård. Gløshaugen ble solgt.

Også i tidligere tider ble driften av skolen finansiert via gårdsdrift. Frem til reformasjonen i 1537 sto Domkapitelet i Nidaros for driften av skolen, og i erkebiskops Aslak Bolts jordbok nevnes flere gårdsbruk som ga av inntekten sine for å drive skolen.

Etter reformasjonen overtok staten ved kongen ansvaret for skolen.

Fra latin til dans

I middelalderen ble elevene undervist i sju fag. De grunnleggende fagene var grammatikk, logikk og retorikk. De øvrige fagene var musikk, aritmetikk, geometri og astronomi. En antar at grammatikk

var spesielt vektlagt i og med at faget omfattet det latinske språket, som ble brukt i kirken og som lærebøkene var tuftet på. Elevene ble kalt prestlinger og lærersveinn. Den dag i dag tilbyr skolen latin som valgfag.

– Vi tilbyr en lang rekke valgfag i dag. I samarbeid med de andre byskolene har vi et meget bredt tilbud, sier Volden.

Skolen samarbeider med Thora Storm videregående skole i sentrum. Det er gåavstand mellom skolene.

Skolen har vært gjennom mange reformer. I dag tilbyr den utdanningsprogram for medier og kommunikasjon, musikk, dans og drama, studiespesialisering og International Baccalaureate.

Straffemetoder

Disiplinen var tøffere ved skolene i tidligere tider. Skolens segl består den dag i dag av en ferle og et ris.

– Vi har en ferle som henger på rektors kontor. Rektor brukte den til å straffe elever som hadde gjort noe galt. Man slo enten på ryggen eller over hånden, forklarer Volden.

Ferlen består av en trekule på om lag ti centimeter i omkrets, plassert på et treskaft. Det ble ansett som et verdighetssymbol for rektor, mens hørerne brukte ris som straffemetode.

– Det finnes historier om de som fikk kraftige øretever omtrent daglig, forteller Volden, som selv har vært elev ved skolen.

– Nei, det var ikke i min tid her.

Kongens ur

I 1848 ble det opprettet fire stipendier, den gang 32 speciedaler. I og med at stipendiene ble opprettet, kunne altså fire fattige som viste gode evner, få muligheten til å ta utdanning.

– Men elevene som gikk her, kom i hovedsak

Bildet er tatt i 1951. I bakgrunnen står datidens rektor, Asbjørn Øverås.

FOTO SCHRÖDER / SVERRESBORG TRØNDELAG FOLKEMUSEUM

En 5. klasse med utelukkende jenter i 1948. Gymnaset var på denne tiden femårig, så disse elevene går siste året.

FOTO SCHRÖDER / SVERRESBORG TRØNDELAG FOLKEMUSEUM

Det ble ikke spart på detaljer da Harsdorffbygningen ble bygd. Dører, lister og korridorer er langt større og høyere enn i senere tider.

Den klubbrelignende gjenstanden som henger på rektors kontor, ble brukt som avstraffelsesredskap og er en ferle. Ferlen og riset lagt i kors pryder den dag i dag skolens emblem.

fra borgerskapet, forklarer Volden.

Stipendiene deles ut den dag i dag, men som tre legater og Kongens ur.

Skolen bestyrer de tre legatene som kan søkes av nåværende eller tidligere elever: Hildur Amdals legat for kvinnelige studenter innenfor engelsk språk, kultur og litteratur; Peder Olivarius Eggens legat for teologistudenter; og Asbjørn Byes legat for trengende elever ved skolen, i tillegg til Kongens ur. Prisen ble innstiftet av kong Karl Johan og gikk opprinnelig til fattige og flinke elever. I dag tildeles den fremragende elever med sosialt engasjement.

– Som eneste skole i landet får vi hvert år penger fra Slottet for å gi en pris til elever som har utmerket seg positivt. Ikke bare karakterene teller, en må også gjøre seg bemerket på flere områder. Det hender vi sender pengene tilbake hvis vi ikke har verdige kandidater, forteller Volden.

– Når begynte skolen å ta inn jenter?

– Den første jenta begynte her i 1884, men først rundt 1912 ble flere jenter elever her ved Katta.

Da barna ble sendt til **asylet**

Ved Nidelven i Trondheim ligger en barnehage som hevder at den er Norges eldste. Det samme gjør en barnehage i byen med de sju fjell.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no

I dag heter barnehagen i Trondheim Midtbyen barnehage. Da den ble startet opp i 1837, fikk den navnet Byens asyl. Asyl betyr fristed, og alle de første barnehagene het noe med asyl.

Selskapet De Nødlidendes Venner hadde samlet inn penger blant annet til å opprette et asyl. Det var et tilbud for dem som ikke hadde noen til å passe seg, gjerne barn av aleneforsørgere, eller familier der begge foreldrene måtte jobbe.

Tanken bak opprettelsen var både sosial og praktisk, skriver Johan C. Jensen i artikkelen «Fra asyl til barnehage».

De skulle bøte på nøden blant de fattige, men det var også en nyttetanke bak. Ved å tilby barnepass frigjorde en foreldrene, i praksis mødrene, slik at de kunne jobbe i den stadig voksende industrien.

I første omgang var det 20 barn som fikk plass. Året etter hadde antallet steget til 70, behovet var stort. Få år senere opprettet selskapet tre barneasyl til i Trondheim.

Klasseskillet

I Bergen ble det også opprettet et asyl for barn som et tiltak for å hjelpe fattige.

– Allerede i 1840 ble det nevnt at Bergen bør ha et asyl for barn av arbeiderklassen, opplyser Bente Bergen, som i dag er styrer for Bergens Barneasyl.

Hun påpeker at barnehagen i Bergen har hatt samme navn siden oppstarten i 1841 og har holdt til i samme bygning hele tiden.

Opplysningstiden brakte med seg ideer om at miljøet hadde en viss betydning for en god oppvekst. Barneasylene i England og Frankrike ble gjerne bygget rundt fabrikkene som vokste fram med den industrielle revolusjon.

Samtidig økte fattigdommen i byene, og overklassen var redd for at de fattige folkemassene

ville ødelegge deres samfunnsposisjon.

– Så det var en todelt årsak til opprettelsen av et asyl. Kjennetegnene på asylene i Norge ble da også opplæring og undervisning, streng oppdragelse og disiplin og respekt for det eksisterende klasseskillet.

Vektla boklærdom

I Trondheim vektla asylet boklig undervisning i starten. Allmueskolen (fattigskole) var kjent for å være dårlig. I tillegg var det få barn som gikk der. Foreldrene ville heller at de skulle skaffe inntekter. Enkelte barn ble holdt hjemme fra skolen fordi de ikke hadde klær og sko å gå i.

I tillegg til å gi undervisning, var det plass for lek, sangundervisning, håndarbeid og fysiske utfoldelser. Asylet i Trondheim har holdt til i ulike lokaler på Kalvskinnet, før det kom dit det i dag ligger. Her har barnehagen holdt hus i over 50 år.

De første asylmødrene fikk en lønn på 40 spesidaler i året, pluss fritt hus og ved. I dag er Rita Myhre Johansen styrer i barnehagen.

– I mange år bodde de som jobbet i barnehagen i barnehagens andre etasje. Det ble en stor del av livet deres, og mange var her lenge. Hun som var ansatt lengst var her i 55 år, så langt vi vet, forteller Johansen som er styrer på det 19. året.

Lange dager

De første barnehagene hadde lange åpningstider. Om sommeren holdt de åpent fra klokken 7 i Bergen til klokken 19. Barnehagedagene på vinteren var tre timer kortere. Barna skulle ha spist før de kom, i tillegg fikk de to måltider på Asylet.

En tredjedel av foreldrene betalte for oppholdet, mens de andre fikk dekket oppholdet gjennom legater eller bidrag fra borgerskapet.

Midtbyen barnehage var Trondheims første barnehage, opprettet i 1837, som «Byens Asyl». På bildet er en gjeng glade unger i ferd med å spise matpakken sin i mai 1971.

FOTO ADRESSEAVISENS ARKIV

Også i Trondheim hadde de lange dager, fra klokken 8 til 18, men de kunne ikke stenge før det siste barnet var hentet.

– I tillegg til å tilby pass gjorde de også mye annet, som å skaffe klær til de som trengte det og bade barn som hadde behov for det, forteller styreren i Trondheim.

Utdannelse viktig

Asylene var også tidlig ute med å ha utdannet personale. Styrer Lilli Bratt fra Trondheim tok i 1932 utdanning ved Barnevernsinstituttet i Oslo. I Bergen var det først i 1951 at de fikk inn Aud Stiegler som styrer med førskolelærerutdanning. Hun sørget for å ansette utdannet personale ved alle avdelingene.

Dette bildet er tatt under mamma Haages mange byturer med barna fra Bergens Barneasyl. Mamma Haages egentlige navn var Hilda Haagensen. **FOTO** BERGENS BARNEASYL

Bergens Barneasyl har holdt til i samme bygning siden oppstarten i 1841. **FOTO** WIKIPEDIA

Midtbyen barnehage har hatt tilhold i huset ved elva i 52 år. Før det holdt barnehagen til i et hus som måtte rives. **FOTO** KARI OLIV VEDVIK

Det finnes beretninger om mange asylmødre som gjorde mye for barna i de første barnehagene. I Bergen lot en nordlandsdame ved navn Hilda Haagensen barn overnatte hos seg hvis de i perioder ikke hadde så godt hjemme, forteller styreeren i Bergen.

Mamma Haage, som hun het på folkemunne, satt ofte ved dødsleiet til fattige foreldre og strakte seg langt for de små hun hadde omsorg for.

I Trondheim blir Lilli Bratt ofte fremhevet når man snakker om Midtbyen Barnehage.

– Streng var jeg ikke. Nei. Jeg tror ikke man kommer noen vei med å være strenge mot barn, uttalte Bratt i et intervju til barnehagens 150-årsjubileum.

Hun hadde tro på fri oppdragelse og tilbrakte også mye tid på tur i marka.

– Sinte, sure og grinete damer er det verste barn vet. Og det er jeg enig med dem i, sa Bratt, som begynte ved Midtbyen Barnehage i 1938 og ble der i 18 år.

Utstillingsbarnehage

Margarinfabrikken barnehage ligger sentralt i Oslo, og de fleste av de 500 barna her bor i bydel Sagene.

gen

Barnehagens seks styre rapporterer til enhetslederen. Barna har tilhørighet i hver sin etasje. – Det er på en måte seks barnehager oppå hverandre, sier enhetsleder Brandt.

● Bakgrunn

I anledning Utdannings 150-årsjubileum kikker redaksjonen bakover i tiden, men i denne reportasjen besøker vi derimot en barnehage for fremtiden; 5600 kvadratmeter, over 500 barn og i alt 130 ansatte.

Margarinfabrikken har hatt besøk av barnehagebyggere fra både inn- og utland, men den er fortsatt Nordens største.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no og Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no

FOTO Maja Ljungberg Bjåland

– **Da jeg** ble tilbudt jobben, torde jeg ikke si nei. Dette ville jeg være med på, sier Line Brandt.

– *Kan du navnet på alle barna her?*

– Nei, nei, nei, men jeg kan navnet på alle ansatte, sier Line Brandt og smiler.

Hun er enhetsleder for Nordens største barnehage på Sagene i Oslo. Fra møterommet i tredje etasje i Margarinfabrikken barnehage har Brandt god oversikt over de 500 barna og 130 ansatte i den 5600 kvadratmeter store barnehagen.

– Jeg har ingenting med barna å gjøre nå, sier Brandt, og forklarer: – Å være leder for en så stor barnehage er en ren lederstilling. Økonomi, administrasjon og personal, det er det jeg bruker tida mi på.

Brandt er utdannet lærer, men har aldri jobbet i et klasserom. I stedet ble det 27 år i barnehage.

– Stort, men trygt

– I en god barnehage får barna oppleve både lek og læring. En god barnehage har kompetente ansatte som fremmer trivsel, stabilitet og trygghet, sier forsker Lars Gulbrandsen ved Norsk institutt for forskning om oppvekst (NOVA).

– *For noen år siden kom også gigantbarnehagene. Er trenden kommet for å bli?*

– De store barnehagene kom først og fremst på grunn av det politiske målet om full barnehagedekning. Mange var skeptiske, sier Gulbrandsen.

Skeptisk var også enhetslederen da hun ble tilbudt stillingen for snart ti år siden.

– Jeg tenkte at dette er galskap. 500 barn i en

barnehage, hvordan skal det gå? sier Brandt.

Likevel takket hun ja til jobben. Nå mener hun at både hennes egen skepsis og kritikken mot «monsterbarnehagen» var ubegrunnet.

– For barna tror jeg ikke det er noen ulemper ved å gå i en så stor barnehage, sier Brandt.

– *Ingen?*

– Det høres kanskje rart ut, men jeg mener det. Barna har tilhørighet i sine avdelinger. De minste holder til i nederste etasje og har det trygt og nært. Her er også store, fine utearealer, sier Brandt.

Inne er det også stort. Barnehagen inneholder seks avdelinger og blant annet vannlekerom, gymsal, teatersal, medietek og klatrerom.

Men Brandt innrømmer at det på ansatt-siden kan gi noen ulemper med å være så stor.

– Jeg har seks styreere under meg. Vi er jo mange som jobber her. Det vi ser, er at det kan ta lengre tid å fatte en avgjørelse her enn i en mindre barnehage, sier hun og forklarer:

– Hvis vi skal bytte ut et lekeapparat, for eksempel. Da er det mange som skal høres og få uttale seg.

Stordriftsfordeler

Barnehageforsker Lars Gulbrandsen mener kampen om kronene er noe av det som vil prege framtidens barnehager. Å forvente mer tror ikke forskeren er lurt.

– Vi må se mer på hva vi faktisk har oppnådd. >

Barna går ut avdelingsvis, og det varierer hvilken sone de leker i. – Dersom et barn vil leke med en venn fra en annen avdeling, roper de voksne over og hører om det er greit at den og den kommer bort. Det pleier som regel å gå veldig fint, sier Brandt.

Med eldrebølgen som kommer, vil det ikke lenger være snakk om å kreve mer. Da gjelder det å forsvare ressursbruken, sier Gulbrandsen.

– Den nordiske barnehagemodellen krever prioritering, ikke minst for å holde plassprisen nede. Jeg frykter at fattige norske kommuner kommer i kraftig skvis i årene som kommer, sier Gulbrandsen.

Her kan store barnehager være et alternativ.

– Det er mange stordriftsfordeler med innkjøp. I tillegg har vi et stort og godt faglig miljø, sier Margarinfabrikkens enhetsleder Brandt.

Hun opplever at det er lett å rekruttere folk til stillinger i Margarinfabrikken.

– Men man må like å ha mye folk rundt seg, sier Brandt.

At det vil komme flere store barnehager, er det mye som tyder på:

– Jeg har ikke tall på hvor mange runder jeg har gått med omvisning her, sier Brandt.

– De to første årene var det minst én i uka. Vi har hatt besøk fra Kina, Japan, Belgia, Danmark, Frankrike og flere andre land. I tillegg til alle de norske kommunene som har sendt folk hit, sier hun.

Flere er blitt overbevist etter å ha gått i trappene i Margarinfabrikken.

– Både folk fra Bærum i Akershus og fra Trondheim har vært på besøk. Der har det kommet store barnehager. Ikke så store som denne da, sier Brandt.

– Dette har

– Kontantstøtten er den enkelt-hendelsen som har preget barnehagetilbudet mest. Innlemmingen i Kunnskapsdepartementet var også en milepæl, mener forsker.

– **Innføringen av kontantstøtten** førte til at opposisjonspartiene fikk på plass et barnehageforlik, som igjen sørget for utbygging av antall plasser og sterk reduksjon i prisen. Et av de viktigste argumentet for kontantstøtten var valgfrihet. Med redusert pris ble barnehage også et oppnåelig valg for langt flere. Da valgte de barnehage, sier forsker Lars Gulbrandsen.

De siste 15 årene har Gulbrandsen arbeidet med barnehagekvalitet og barnehagens personale. I tillegg har han deltatt i evaluerings- og utredningsarbeid, som Kontaktstøtteevalueringen fra 2001, evalueringen av førskolelærerutdanningen fra 2010 i regi av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (Nokut) og barnehagelovutvalget (Øieutvalget) fra 2012.

Samme år ble Gode Barnehager for barn i Norge (GoBaN-prosjektet) startet. I fire år ledet Gulbrandsen forskningsarbeidet. Han fortsatte som rådgiver og veileder inntil prosjektet ble avsluttet tidligere i år.

– Ble en del av utdanningsløpet

– For å få ressursene som kreves var det avgjørende at barnehagene ble lagt til kunnskapsdepartementet. Da ble de en del av utdanningsløpet, sier Gulbrandsen.

I tillegg mener forskeren at utviklingen av barnehagelærerrollen har gitt barnehagene og barna større grad av stabilitet.

Gulbrandsen tror på enda mer kompetanse i tiden som kommer.

– Nå nærmest overproduserer vi barnehagelærere. I tillegg til å få flere barnehagelærere inn i barnehagene, gir det oss også muligheten til å få flere fagfolk inn i stillinger i kommunene, sier han.

Forskeren håper beslutningstagerne ser hva et godt barnehagetilbud betyr for samfunnet. Han trekker blant annet frem hvilken betydning det har for integrering.

– I barnehagen lærer barn med minoritetsbakgrunn seg språket og kulturen de trenger for å kunne leve gode liv i Norge. Derfor velger stadig flere inn-

preget barnehageutviklingen mest

vandrere barnehager for sine barn. På det punktet har det skjedd mye på kort tid, sier Gulbrandsen.

– Da vi søkte deltagere til GoBaN-prosjektet for sju år siden, fikk vi med svært få innvandrerbarn. Den gang begynte de senere i barnehagen og hadde ikke vært der lenge nok til at vi kunne følge dem over det antallet år i barnehagen som prosjektet krevde. Det har endret seg.

– I GoBaN-prosjektet har vi sett at de minste barna kommer dårligere ut i basebarnehagene, men da ungene ble større, var det ingen forskjell lenger. Større unger klarer seg like godt i basebarnehager som i de tradisjonelle avdelingsbarnehagene. Det viser at det handler mer om innhold og struktur enn om størrelse.

Gulbrandsen mener lærerutdanningene bør «gå

i seg selv» for å sørge for gode utdanningsløp til fremtidens barnehagelærere.

– Da jeg var med på å evaluere utdanningen i 2010, fant vi mye gammelt og dårlig pensum, mangelfull kompetanse blant lærerne og store mangler i innhold. Fortsatt mener jeg det er en stor svakhet at den nye utdanningen ikke tok tilstrekkelig hensyn til Nokut-evalueringen og ikke i særlig grad har tatt inn over seg endringen med ettåringene i barnehagene, sier han.

– Det er så mye en barnehagelærer bør kunne når han eller hun uteksamineres, så mulighetene for innholdsrike fire- og femårige utdanninger er absolutt til stede. Mastergraden kan dessuten åpne for en større grad av spesialisering. Det vil bli et positivt tilskudd, avslutter han.

– Et av de viktigste argumentene for kontantstøtten var valgfrihet. Med redusert pris ble barnehage også et oppnåelig valg for langt flere. Da valgte de barnehage, sier forsker Lars Gulbrandsen.

FOTO NOVA

AKSJON ALUMINIUM

Bli med på Norges morsomste resirkuleringskonkurranse

- I år skal vi resirkulere husholdningsavfall i metall. Aksjonen er for elever på 5.-7. trinn.
- Relevant i mange fag, gir miljøengasjement og mange flotte premier underveis!
- Meld på NÅ og sikre dere et supersmart klassesett med alt dere trenger.
- Påmelding, resirkuleringsspill og mer informasjon på **aksjonaluminium.no**

Aksjonen arrangeres av:

 FORSKER-FABRIKKEN

 Grønt Punkt Norge
Norsk Metallgjenvinning AS

 Hydro

Vi gratulerer Utdanningsforbundet med 150-årsjubileet!

Karin leser Utdanning fra perm til perm

Tidligere lærer Karin Moane Johnsen mener fagbladet bør være limet mellom de ulike yrkesgruppene i Utdanningsforbundet.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

– Mange av e-postene dere får i redaksjonen, er nok ulike varianter av «dere skriver altfor lite om min yrkesgruppe», eller hva? spør Karin Moane Johnsen.

Hun har rigget seg til med en kopp kaffe på kafé Losen i sjøkanten på Larkollen i Østfold. Kafeen egner seg både til å nyte kaffen, pløye gjennom sakspapirer eller lese et fagblad, synes Karin. Og på en solskinnsdag som denne, i slutten av mai, kan benkene i strandkanten rett over gaten også inntas.

I løpet av sine 43 år som lærer har hun vært en flittig leser av lærerorganisasjonenes forskjellige fagblader. Og selv om hun nå er pensjonist, er hun fortsatt en trofast og engasjert leser.

– Læreridentiteten er en del av meg. Og Utdanning er en av mine fremste kilder til yrket utover det som foregår i nærmeste omegn, sier Karin.

Både nett og papir

Det er heller ikke første gangen hun gir redaksjonen sin ærlige tilbakemelding. Da Norsk Lærerlag og Lærerforbundet slo seg sammen til Utdanningsforbundet i 2001, så Utdanning dagens lys. Et par år etter fikk tidligere redaktør Knut Hovland e-post fra en engasjert leser.

Karin ble like godt invitert til morgenmøte med journalistene. Hun forberedte seg godt, leste en bunke med blader, noterte seg sine tanker og møtte opp i redaksjonen med ris og ros.

«Dårligere økonomi blant pensjonistene burde et så stort forbund som Utdanningsforbundet gripe mer tak i. Og Utdanning bør skrive mer om det.»

– Det jeg tror Hovland var aller mest glad for å høre, var at jeg er så begeistret for nettutgaven. For da den ble lansert, var han nok litt spent på mottakelsen, sier Karin.

Utdanning startet med 26 utgaver i året. I dag utkommer 14, mens nettutgaven prioriteres i det daglige. I løpet av de siste årene har antallet digitale brukere økt kraftig. Nå er det i snitt 190.000 som er innom nettsidene hver måned. Den siste rekorden ble satt i mars, med 238.000 unike brukere.

På spørsmål om hva hun foretrekker, nett eller papir, kommer svaret kontant.

– Ja, takk. Begge deler, sier den spreke 73-åringen.

– Ny giv for Oslo-skolens ansatte

Debatten om Oslo-skolen er noe av det som har engasjert henne mest de siste par årene. Hun kjenner Oslos østkant godt. Det var der hun vokste opp, først på Sofienberg, og senere flyttet familien til Sinsen og så Veitvet.

– Hva tenker du om det som har skjedd i Oslo-skolen i etterkant av Malkenes-saken?

– Jeg ble tidlig kjent med saken gjennom ulike media. Det var lett å ta stilling for Malkenes. Vi hadde en engasjerende debatt i Rygge om ytringsfrihet for lærere og andre ansatte. Der oppnådde vi, selvsagt, fullt gjennomslag for at paragraf 100 i Grunnloven også gjelder lærere. Det er utrolig at det Malkenes gjorde, kunne få sånne følger. Jeg er veldig imponert over den personlige styrken hans.

At saken også bidro til at den øverste skoleledelsen i Oslo omsider blir endret, er godt. Og hvis byrådet følger opp sine tanker om tillitsbasert ledelse, tror jeg på en ny giv for Oslo-skolens ansatte.

– Følger du med i sosiale medier også?

– Jeg er bare på Facebook. Det er helt bevisst. Jeg vil ikke bruke for mye tid foran en skjerm, sier hun.

Men Utdanningsnytt og debatten om Utdannings artikler på Facebook følger hun med på.

– Kjenner du til Facebook-grupper som «Status lærer», «Arbeidstidsforhandlingene» og «Livet bak fasaden i Osloskolen», der lærere er medlemmer?

– Å ja, da. Hvis Simon Malkenes eller Svein Sjøberg har skrevet noe der, må jeg lese det med en gang. Men jeg er ikke like interessert i alle kommentarene, sier hun.

– Har du gjort deg noen tanker om debattkulturen i de gruppene?

– Det meste holder et greit og saklig nivå. Det dukker opp noen litt spesielle innlegg nå og da; men i forhold til mange andre nettsted, synes jeg takhøyden er god med få overtramp. Av og til kan

I løpet av sine 43 år som lærer har Karin Moane Johnsen vært en flittig leser av lærerorganisasjonenes forskjellige fagblader. Og selv om hun nå er pensjonist, er hun fortsatt en trofast og engasjert leser.

jeg bli litt irritert over en viss annen organisasjon som er svært aktiv med å markedsføre seg der, og som forsøker å overta debatten, men så tenker jeg at lærere flest gjennomskuer dem.

– Har du engasjert deg i politikken?

– Litt for SV. Jeg har alltid insistert på å være «listefyll», men havnet i en periode i helse- og sosialutvalget, som det den gang het. Det var interessant, lærerikt og tidkrevende. I tillegg kom jeg inn i rådet for funksjonshemmede. Siden har jeg vært der som representant for en pasientorganisasjon, men nå er jeg bare vara.

Mislikte det skarpe skillet

Karin er utdannet ved Oslo lærerhøgskole som holdt til i bygningen som i dag huser Litteraturhuset. I hele sin yrkeskarriere underviste hun på ungdomstrinnet i Rygge kommune i Østfold.

Som nyutdannet meldte hun seg inn i Norsk Lærerlag. Men på slutten av 1980-tallet meldte hun seg ut både av personlige grunner og i protest mot svake lønnsoppgjør.

– Ditt første fagblad var altså Norsk skoleblad, bla-

det som var delt i to, med en del for lærere og en del for forskolelærere?

– Det stemmer. Norsk skoleblad oppfattet jeg mer som et rent fagforeningsblad enn hva Utdanning er i dag. Jeg mislikte det skarpe skillet mellom de to yrkesgruppene i fagbladet.

Karin synes fagbladet heller bør fungere som lim mellom ulike yrkesgrupper og ta opp både separate og felles temaer.

– Jeg liker å lese om hverdagen til de ulike medlemsgruppene, om fag og pedagogikk og om ny forskning. Temasaker også. Historien dere bragte i vinter om læreren som ble mobbet, den gjorde inntrykk, forteller hun.

Mer om pensjonistene

I skolepolitikken har hun i mange år vært opptatt av å se sammenhenger og motsetninger i barnehage- og skoleløpet. Lønn, pensjon og arbeidstid engasjerer også.

Etter å ha meldt seg ut av Norsk Lærerlag, meldte hun seg over i Norsk Lektorlag, som senere ble til Lærerforbundet. Det betyr at hun også har

lest Skoleforum og Skolefokus. Nå er hun fornøyd med å være medlem av et stort forbund som favner mange medlemsgrupper. Hun synes også det gjør Utdanning mer interessant å lese. Men at alle får nok om sitt felt, tror hun ikke.

– Skriver vi nok om pensjonistene?

– Selvsagt ikke. Dårligere økonomi blant pensjonistene burde et så stort forbund som Utdanningsforbundet gripe mer tak i. Og Utdanning bør skrive mer om det. For å si det sånn: Jeg husker ikke sist jeg var fornøyd med et oppgjør. Jeg begynner å merke pensjonstapet litt for godt.

De siste årene i yrkeslivet var hun sterkt engasjert i forbundets arbeid, både som lokallagsleder og hovedtillitsvalgt for Utdanningsforbundet. I 2013 ble hun pensjonist. Men har lokallaget et oppdrag til en erfaren tillitsvalgt, stiller hun gjerne opp. På årsmøtet til Utdanningsforbundet Østfold i mai 2019, var hun dirigent.

– Jeg planla pensjonisttilværelsen tidlig, for jeg måtte jo ha noe å gjøre, avslutter hun. Nå jobber hun noen timer daglig som lokal styreleder i Diabetesforbundet.

De gifte lærerinner.

I «Skolebladet» er en herr J. Bakke ute med et «forsvar for de gifte lærerinner», men fins der ingen vektigere grunner for at en lærerinne beholder posten sin efter at hun er blitt gift — ja, så er de grunner som taler mot så vektige at det bør praktisk talt ikke være tale om noget som heter en gift lærerinne.

150 år med lærerdebatt

«Kvar mann må fø si kjerring, er eit gamalt ord. Slutta alle gifte lærarinnor, så gav dei rom for meir enn 700 gjerandslause.»

TEKST Ståle Johnsen | sj@utdanningsnytt.no

Det er uråd å gi et dekkende bilde av de mange tusen innlegg på to sider, så vi gjengir heller smakebiter fra to debatter fra 1926 (Skolebladet) og 1981 (Norsk Skoleblad) som strakte seg over flere utgaver og måneder.

Gifte lærerinnens plass i skolen

I 1926 var overtallighet blant lærerne gjenstand for debatt. Det var flere utdannede lærere enn det var jobb til. 700 var et tall som gikk igjen i spaltene. Blant tiltakene som ble foreslått i spaltene, var å stenge opptaket av lærerstudenter i ett til to år. Skikkelig fart i debatten ble det da enkelte foreslo at gifte lærerinner burde tre til side for menn og ugifte kvinner. Denne debatten var for øvrig ikke begrenset til lærerstanden, LO-kongressen i 1925 vedtok å motarbeide at både mann og hustru tok lønnet arbeid.

I nummer 5 av Skolebladet i 1926 skriver A. Kvål innlegget «Ein utveg»:

«Det sit rundt i landet ein ikkje liten flokk lærar med konor som har lærararbeid. Det har vorte

skikk no, at lærarinnor med lærar til mann held fram i sitt skuleyrke – jamsides mannen. Og no sit lærar og kone med kvar sin gasje. Desse lærarinnone – og det er ikkje få av dei – dreg av med mang ei krone som arbeidslause kunde havt, – utan skade for korkje samfund eller mann Kvar mann må fø si kjerring, er eit gamalt ord. Det gjeld no og, og no meir enn fyrr. Slutta alle gifte lærarinnor, så gav dei rom for meir enn 700 gjerandslause.»

J. Bakke svarer i nummer 7/1926:

«No skal ein ikkje segja at det er berre tøv, det som hr. Kvål skriv um denne «utvegen», men den måten han vil gjera det på, og grunngevinga, høyrer etter mi meining heime utanfor all folkeskikk! Måten hans er: Å sparka alle gifte lærarinnor ut or sine postar – utan undantak! Samla dei saman i bundtar og hiva dei utanfor alt skulearbeid? Dette vitnar om ein umogen tankegang – og ein kan vel ikkje påstå at han er utprega kristeleg heller.»

«Jeg mener at to så viktige og krevende jobber (som mor og lærerinne) ikke kan forenes i en person samtidig, det er overmenneskelig. Første året kan det vel i nødsfall gå, men siden når det er blitt barn – ikke tale om. Enten må skolen lide eller også hjemmet, rimeligvis begge forresten, mener Ulrikka Gjønnes i Skolebladet i 1926. Bildet viser skolestart på Grünerløkka skole i Oslo i 1936. Forventningsfulle små jenter i klasserommet. Mødrene i bakgrunnen. Lærerinnen midt i bildet.

FOTO NTB/SCANPIX

I nummer 9 repliserer A. Kvål:

«Så tykkjer De og dette er ein umogen lite kristeleg tanke. Ja, lat meg segje med ein gong: Tykkjer De det er meir kristeleg å late 700 fullt ferdige lærarar og lærarinnor gå arbeidslause når det fins utvegar? ... og det kan då ikkje vere å vente at ei mor syter så godt for framande born som ei med berre dei. Eg vonar De har lese litt psykologi og kjenner noko ein kallar morsinstinkt.»

«Ei lærarkone i post» melder seg på debatten i same nummer:

«Det undrar meg i det heile at hr. Kvål fær seg til å preika korstog mot oss lærarkonor, som etter beste evne hev drive det yrke me er utdana for, både i krig og fred. Kven var det av arbeidarane i folkeskulen som var med og skapa lærarnaudi i krigsåri? Ikkje lærarkonone. Det var dei mange «pedagogar» som gjekk yver i næringslivet; dei som vilde tena pengar i stort, medan me andre heldt ut der me var sette. For oss var arbeidet meir

enn pengane – då som no. Og kven var skuld i at lærarflaumen kom so uventa snart? Jau, dei same næringsdrivande kom inn att, ein for ein – so stilt og umerkande som råd var. I flaue tider var skulen god nok.»

I nummer 11/1926 tar Ulrikka Gjønnes parti med dem som mener at gifte lærerinner bør vike plassen:

«Jeg mener at to så viktige og krevende jobber [som mor og lærerinne] ikke kan forenes i en >

I 1981 gikk debatten om fagorganiserte læreres reservasjonsrett ved streik. Her et bilde fra lærerstreiken i 1988: Leder Lise Bringsværd (t.v.) for streikende lærere i Oslo Lærerlag og Ingeborg Aasnæs, NUFO, flankerer en streikende lærer.

ARKIVFOTO NORSK SKOLEBLAD / FRED HARALD NILSEN.

person samtidig, det er overmenneskelig. Første året kan det vel i nødsfall gå, men siden når det er blitt barn – ikke tale om. Enten må skolen lide eller også hjemmet, rimeligvis begge forresten. ... Tenk oss en ung gift lærerinne med bare to barn. Tror nogen at den lærerinnen i samme grad som en ugift kan ha alle sine tanker samlet om arbeidet på skolen? Om barnet er sykt, tror nogen at det fins en mor som har tankene andre steds enn hos det syke barnet? Har hun det er hun et umenneske og er ikke skikket som lærerinne.»

I nummer 12 spør en gift lærerinne, som undertegner med signaturen «LG» retorisk:

«Skal vi innføre sølibat for lærere eller bare for lærerinner?» Lærere har nemlig også menneskelige følelser og kan distraheres i sin gjerning ved tanken på sine syke barn, anfører hun.

Op i nummer 13 skriver læreren Olav Melkild fra Nesttun om hvordan det å være foreldre kan komme lærerarbeidet til hjelp:

«Eg veit at lærarar og lærarinnor som var heller harde og mindre skynsame mot borni, fekk eit mildare drag over seg etter dei sjølv vart foreldre. I eit kvart århundre har eg arbeidd saman med gifte og ugifte. Eg har ikkje sett at dei gifte lærarinnone

jamt over har synt mindre interesse for sitt arbeid enn dei hine.»

Debatten fortsatte, både i lærerblader og andre steder. Formannskapet i Oslo kommune vedtok i 1928 ikke å ansette gifte lærerinner som hadde forsørger. Det var representanter fra Arbeiderpartiet, både kvinnelige og mannlige, som var pådriver bak vedtaket. (Kilde: norgeshistorie.no).

Reservasjonsrett mot streik

Vi beveger oss litt mer enn et halvt århundre fram i tid, til 1981-årgangen av Norsk Skoleblad, som var medlemsbladet til Norsk Lærerlag.

Også her finner vi enkelte debatter som strekker seg over flere nummer. En av dem innledes av Åse Landås i nr. 3, der hun ivrer for læreres rett til å reservere seg mot streik. «Saken er den at streik strir mot min innerste overbevisning. ... Noen tenker nok: Hvorfor så ikke melde seg ut og være ferdig med det? Kanskje må det bli utveien, men ellers vil jeg svare: Fordi jeg synes det er riktig å støtte Norsk Lærerlag, men ikke for enhver pris, og fordi en kan ingenting gjøre ved å stå utenfor NL, men muligens litt ved å bli innenfor.»

Hun mottar støtte fra flere meningsfeller. I nummer 6 skriver Kjellaug Ommedal Askvik: «Sender

mi fulle støtte til Åse Landås sitt forslag om å få tilbake reservasjonsretten ved streik. Mange har tenkt det. Åse Landås har gjort det. Takk!»

I nummer 12 får hun støtte fra Olav Valand: «Streikevåpenet er en rett vi skal være takknemlig for, og det hører naturlig hjemme i et demokratisk samfunn. Men ser vi på utviklingen i vårt samfunn, har det etter hvert utviklet seg til å bli et svært så misbrukt våpen ... Slike aksjoner går som regel ut over den svakeste part – barnet – og i det fleste tilfeller har heller ikke den streikende stort igjen.»

Det siste innlegget i debatten, og det første som imøtegår forslaget, kommer i nr. 16, og er ført i pennen av Edgar Kåre Pettersen. Han skriver: «Jeg er dypt uenig i dette synet fordi det medfører at en del lærer får legalisert retten til å være usolidariske og fungere som streikebrytere. På grunn av deres «samvittighet» vil de svekke lærernes faglige styrke og manifestere splittelse og svakhet i stedet for enighet og styrke. Norsk Lærerlag skal være en effektiv fagorganisasjon som bruker de midler den har til rådighet for medlemmenes beste og ikke en prateklubb for «samvittighetsfylte» og usolidariske streikebrytere.»

**4 NIVÅER - FRA
GRUNNLEGGENDE
TIL AVANSERT**

ENGLISH FOR EVERYONE

NÅ ER DET LETT Å LÆRE ENGELSK

INTERNASJONAL SUKSESS MED EN UNIK VISUELL UTFORMING • KURSBØKER OG ARBEIDSBØKER MED NORSKE INSTRUKSJONER • PASSER TIL BÅDE SELVSTUDIER OG KLASSEROMSUNDERVISNING • EGET NETTSTED OG APP MED GRATIS LYDFILER

TILPASSET CEFR – DEN INTERNASJONALE STANDARDEN FOR SPRÅKSTUDIER

Bestill evalueringssett på www.memoforlag.no

Viktige fagfelt fortjener god journalistikk

● **Elin Floberghagen**
generalsekretær i
Norsk Presseforbund
FOTO: THOMAS BRUN, NTB PRODUKSJON

Fagpressen på sitt beste setter dagsorden, skaper debatt og driver fagfeltene fremover.

Fri og uavhengig journalistikk har aldri vært viktigere enn i dag. Samtidig krever kritiske lesere høy kvalitet. Når vi overstrømmes av meninger og påstander fra alle hold, er det journalistenes jobb å opplyse, forklare og analysere. Mengden av artikler og innslag vi blir eksponert for i løpet av en dag, er enorm. Noen av dem setter i gang viktige debatter, mens andre flyr mer ubemerket forbi.

Samtidig er det åpenbart at folk etterspør og setter pris på god journalistikk. Den journalistikken som stiller de viktige spørsmålene. Den som setter søkelyset på det som ikke fungerer. Og den som både engasjerer, irriterer og begeistrer.

Leserne krever kvalitet, og i dagens mediemangfold søker de etter saker som dekker de områdene de selv er opptatt av eller jobber med. Nettopp derfor har fagpressen en sterk stilling blant de norske mediene. For hvem kan erstatte Utdanning når det gjelder å dekke saker om oppvekst og skole? Hvem er bedre på teknologistoff enn Teknisk Ukeblad? Eller Sykepleien på deres felt? Uten slike medier vil vi miste den journalistikken som evner å gå mest i dybden, og der redaksjonene har høy kompetanse fordi de følger et smalere område over lengre tid. Mediemangfoldet berikes av over 200 fagmedier, som dekker alt fra store samfunnsområder til smale fag og nisjer.

Journalistikken er i sitt vesen fri og uavhengig. Den skal kunne opplyse leserne på fritt grunnlag, og uavhengig av hva eiere, annonsører, myndigheter eller andre måtte mene. Dette er slått fast både gjennom en egen lov, Mediefridomslova, og gjennom Redaktørplakaten og Vær varsom-plakaten. Prinsippet er formulert slik i Vær varsom-plaka-

ten: «Den ansvarlige redaktør har det personlige og fulle ansvar for mediets innhold og avgjør med endelig virkning spørsmål om redaksjonelt innhold, finansiering, presentasjon og publisering».

Fagbladene var blant de siste mediene til å bli uavhengige av sine eiere. Veien frem dit var lang og krevende, fordi en del eiere var motvillige til å gi slipp på sin styring av innholdet. Dette skyldtes flere ting, men ikke minst at de fleste fagmediene ble utgitt av medlemsorganisasjoner eller fagforeninger. De hadde tydelige formål med utgivelsen, og var opptatt av at mediet skulle viderebringe deres syn på samfunnet og deres løsninger. I dag har de fleste forstått at medier som er underlagt kontroll ikke har troverdighet hos leserne. Uavhengighet er blitt selve nøkkelordet. Eierskapet er i dag i stedet en sterk bidragsyter til høy stabilitet og finansiering av fagpressen, og eierne får mye igjen, i form av innhold om faglig utvikling, politikk og hva som rører seg i organisasjonen.

Journalistikken på sitt beste bidrar til positiv endring. Den avdekker kritikkverdige forhold, og den retter kritikken oppover, mot makten og beslutningen. Den sparker ikke nedover, og den er kritisk og sannhetssøkende. Den er også etisk, og tar nødvendige hensyn. Etikken skal hindre mediene i å gjøre unødig skade. Som det heter i Vær Varsom-plakatens grunnsetning: «Ord og bilder er mektige våpen. Misbruk dem ikke». Fagpressen er forpliktet til etikken og til pressens selv-dømmesordning, Pressens Faglige Utvalg. Den skal håndtere klager fra folk som opplever seg krenket av medieomtale.

Motkreftene mot journalistikken er mange, og de er økende. Fremveksten av alternative medier, eller såkalte subjektive sannheter, er stor. Blant de mest delte sakene på sosiale medier finner vi ofte rene løgnfabrikker på topp. De publiserer desinformasjon, enten på jakt etter klikk og annonsekroner, eller for å endre samfunnet i en bestemt retning gjennom å skape sinne og raseri. Mange mediebrukere ser ikke forskjell på ekte og falske nyheter, og i ytterste forstand kan det bidra til destabilisering og ekstern påvirkning av demokratiske valg. Medietilsynet la for kort tid siden frem en undersøkelse av folks kritiske medieforståelse. Hovedfunnet er at kun 43 prosent av mediebrukerne har god kritisk forståelse, og minst var den hos de over 60 og de under 30 år.

Medienes utfordring er å møte og motvirke denne utviklingen. De må synliggjøre forskjellen mellom troverdig journalistikk på den ene siden, og det å publisere løgner, halvsannheter og politisk propaganda på den andre. Fagpressen har en særlig viktig rolle i å bringe fakta til torgs. Den rollen er viktigere enn noen gang, også for å hindre spredning av desinformasjon som kan gjøre stor skade. Seriøs fagpresse har ikke rom for dårlig faktakontroll, kildekritikk og upresissheter.

Skulle jeg komme med et ønske til fagpressen, måtte det være å gjøre mer av den avslørende journalistikken. Den som setter søkelyset på maktstrukturer, kriminalitet og kritikkverdige forhold. Den som forteller oss noe viktig som vi ikke visste fra før, og som bidra til å opplyse oss på en slik måte at det gjør oss til bedre deltakere i samfunnsdebatten.

Den tidligere redaktøren i The Guardian, Alan Rusbridger, sammenligner avslørende journalistikk med offentlige tjenester. I sin siste bok skriver han: «Betrakt denne type journalistikk slik du ser på politiet, legevakta eller brannvesenet. Som medborger venter du at slike tjenester drives effektivt, men du forventer ikke at de må berettig sin eksistens gjennom fortjeneste.»

Rusbridger argumenterer for en journalistikk som er modig, uavhengig og troverdig, og han mener at leserne både setter pris på slik journalistikk og at de er villig til å betale for den.

Utdanning er 150 år nå i 2019. Det er en imponerende alder. Utdanning er også blant de største mediene i fagpressen, som setter dagsorden i viktige debatter om oppvekst og utdanning. Gratulerer med jubileet, og måtte dere fortsatt ha høye ambisjoner for journalistikken.

«Skulle jeg komme med et ønske til fagpressen, måtte det være å gjøre mer av den avslørende journalistikken.»

Gratulerer med 150 årsjubileet!

Vi vil samtidig takke alle som jobber i barnehager og skoler for godt samarbeid.

Mer enn 75 000 engasjerte pedagoger har vært på kurs med oss i løpet av de siste 30 årene.

For å gjøre de neste 30 årene enda bedre har vi utviklet nye kurs og digitale opplæringsprogrammer som gjør utviklingen av gode læringsmiljøer tryggere og enda mer engasjerende.

Les mer om det på mittvalg.no

Hilsen Stiftelsen Det er mitt valg!

MITT VALG!

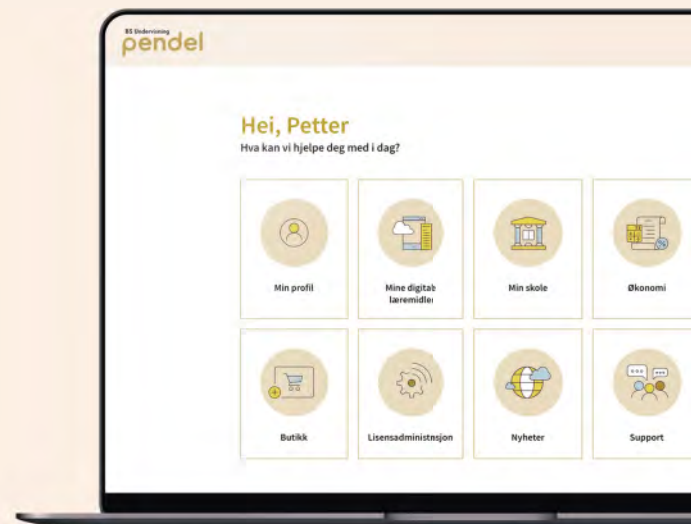
Gode valg kan læres

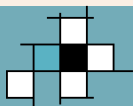
Hei, vi har laget Pendel til dere!

- Alle typer læremidler fra alle leverandører
- Enklere kjøp og administrasjon av læremidler
- Oversikt og rask tilgang til dine lisenser
- Full kontroll over økonomi og innkjøp
- Gode rabatter med rammeavtale

BS Undervisning
pendel

Les mer på pendel.no eller kontakt oss på pendel@bsu.no

BS Undervisning gratulerer Utdanning med 150 år!

Fra en 86-årig lesepedagog:

Leseopplæring på ville veier

● **Berit Børresen**
tidligere lærer, pedagogisk
veileder. Har forelest om
og holdt kurs i
leseopplæring.
FOTO NILS HEYERDAHL

Siden mitt innspill i desember-nummeret av Utdanning vakte så stor interesse, vil jeg gjerne komme med noen flere tanker om leseopplæringen fra 1950-årene og frem til i dag.

I USA er det forsket mye på lesning. Allerede i 1950-årene var antall rapporter nådd opp i femsifrede tall uten at man med sikkerhet kunne si at en lesemetode var bedre enn en annen. Derimot viste all forskning at elevene måtte ha nådd en modenhetssalder av seks til seks og et halvt år for å kunne lære å lese. Men forskningsresultater må tolkes. Det viste seg senere at med den undervisningen som var vanlig i amerikanske skoler, var dette riktig. Med andre undervisningsformer var det mulig å lære å lese mye tidligere.

I Montessoriskolene var det i mange år vanlig at fireåringer kunne lese. Så kom Glenn Doman's bok «How to Teach Your Baby to Read» i 1964 («Hvordan du kan lære barnet ditt å lese», oversatt av Reidun Fløseth 1989). Den unge legen Doman hadde utviklet et program for å hjelpe voksne slagpasienter og etter hvert også hjerneskadde barn. En av hans pasienter var treåringen Tommy, født med en alvorlig hjerneskade. Foreldrene var blitt informert om at han aldri ville kunne lære å gå eller snakke, det beste ville være å sende ham til en institusjon. Da kjøpte moren en ABC til ham. Etter at foreldrene hadde oppsøkt en lang rekke spesialister som ikke ga dem noe håp, kom de til Doman. Han gikk inn for å trene opp guttens motorikk. Mens han arbeidet med å lære ham å krype, nevnte faren at Tommy kunne lese alle ordene i ABC-boka. Dr. Doman viste ingen interesse. Først et par år senere, da faren fremprovoserte en situasjon som fikk Tommy til å lese en tekst han umulig kunne ha sett før, ble legen interessert. Tommy var

fem år, hadde en alvorlig hjerneskade og kunne lese flytende. Doman ble forbløffet og begynte å lure på hva som var galt med undervisningen av normale barn.

Samme spørsmål hadde Maria Montessori stilt da førskolebarna i hennes første Casa Dei Bambino plutselig begynte å skrive og etter hvert også å lese. Det var barna som viste henne veien videre, og slik ble montessoripedagogikken til.

Slik var det nok også med Nils Lid i Norheim-sund. Han hadde utgitt et lite hefte, «Lese-skriveopplæringen etter barnas læringsmåte», som han annonserte i Norsk Skoleblad i slutten av 1950-årene. Det ble fortalt at han hadde lært barn å lese som logopeden hadde gitt opp. Det jeg vet med sikkerhet, er at da en far bad om hjelp til sin 15-årige sønn som hadde gått flere år på skolen uten å lære å lese, tok det ikke lang tid før gutten leste høyt for foreldrene når han fant noe interessant i avisen. Metoden var såre enkel.

Det har vel neppe noen hensikt å lære toåringer å lese, men at det er mulig, viser at det er mange måter å lære å lese på, og at det slett ikke er nødvendig at elevene har de forutsetningene man tidligere trodde de måtte ha.

I tiden etter 1955 har det flere ganger dukket opp nye ideer eller metoder, oftest fra utlandet. Forlagene har hoppet på dem, og lærerne er mer eller mindre blitt presset til å bruke dem, også lærere som har lyktes med den forrige metoden. I 60- og 70-årene kom «den logopediske» lesemetoden og de små bokstavene. Så kom LTG-metoden (lesing på talens grunn), og leseproblemene eksploderte. Nå blir den «logopediske lesemetoden» sterkt kritisert og kalt «mus i mur-metoden». Det ser ut til at trenden nå går mot en helspråksmetode, til tross for de sørgelige erfaringene med LTG.

Forkjemperne hevder at tilsynelatende vanskelige ord kan være lettere å lese fordi man kan bruke andre lesestrategier enn ren avkoding, for eksempel sammenheng og innholdsforståelse. Det var nok det hun hadde gjort, hun som fortalte meg at hun hadde tatt sitt første grunnfag på universitetet før hun endelig lærte å lese. I engelskspråklige land heter ordbildemetoden «look and say», men lærere kaller den ofte «look and guess». En liten gutt fortalte begeistret at han kunne lese ordet «monkey» på grunn av den lange halen og «look» på grunn av de to øynene. Man hva så når han skulle lese «money» og «book»?

Å lære å lese var det barna gledet seg til når de begynte på skolen. Derfor hadde tittelen på

ABC-boka alltid noe med lesing å gjøre. En liten nederlandsk ABC heter faktisk «Lesefest». Men de nyere ABC-ene har ofte fantasifulle titler. Tenker forfatterne at å lese er en bitter pille som må sukres? En lærer fortalte meg at elevene fikk inn ortografien på så mange måter at den til slutt satt. Flere ganger har jeg lest begeistrede utsagn om at elevene lærer uten å merke det. Men er det ønskelig? Er det ikke viktigere at de får oppleve gleden ved å erobre lesekunsten? Jeg glemmer aldri førstesteklassingen som etter to uker på skolen kom og ville lese for meg. «Jeg visste ikke at du kunne lese», sa jeg. «Men jeg har jo lært det i dag», svarte hun. Den dagen gikk hun hjem og fortalte mor at i dag hadde hun lært å lese.

André Bjerkes ABC ble utgitt for første gang i 1959. Det er en flott bok som har gledet mange, men den ble ikke godkjent til bruk i skolen fordi den ikke holdt mål pedagogisk når det gjaldt å lære en hel klasse å lese. I 2001 ble godkjenningen av lærebøker opphevd, så nå er det fritt fram. Og det er mange som vil lage ABC-er og lesebøker for småskolen, for her det store penger å tjene, særlig når det også følger med hefter med oppgaver der elevene skal skrive i selve heftet.

Det er ikke lenger erfarne øvingslærere eller logopeder som lager ABC-ene, men norskskifologer som sjelden har hatt ansvar for en førsteklasse. Noen har ikke engang grunnskoleutdanning. Hvis de nå innfører en helspråksmetode eller andre finurlige lesemetoder, er det intet mindre enn en katastrofe! Mange elever vil nok lære å lese uansett, men hva med alle som vil få problemer? Skal man fortelle dem og foreldrene deres at de har dysleksi? Ekte dysleksi finnes. Ifølge sjefsløpolog Lilly Skaug var antallet dyslektikere stabilt gjennom mange år, men i de senere tiår eksploderte det.

Vi har to helt sikre lesemetoder i Norge, begge er versjoner av lydmetoden: «Mathilde Munch-metoden» og «logopedmetoden», også kalt «mus i mur».

Hos Mathilde Munch foregikk leseopplæringen på tavla, i elevenes arbeidshefte, og med bokstavbrikkene. «Min første lesebok» ble delt ut når alle kunne lese, vanligvis før jul. Da tok det ikke lang tid før eleven kunne lese meningsfylte, og etter hvert litterære tekster. I boka var det mange sanger og dikt, og det ble masse lesetrening når vi satt i ring på gulvet, sang oss gjennom boka og leste diktene i kor. Med Reidar Aulies illustrasjoner er det nok den vakreste ABC-en vi har hatt.

«Å vurdere elevene er jo egentlig det samme som å gi dem karakterer.»

Med Kari Wessels ABC-bøker i 1961 og de følgende «logopediske» ABC-er foregikk leseopp-læringen gjennom boka fra første skoledag. Da måtte det nødvendigvis bli enkle tekster. Men alle ungene lærte å lese! Er det egentlig noen barn som har tatt alvorlig skade av å lese «Se sol, Ola»?

For dem som vil drive individuell undervisning, har L.A. Larsen i Flekkefjord utgitt en lang rekke lesepill på alle nivåer. Det enkleste er Lesestart. Med dette er alle elever garantert å lære å lese. At lærebøker lages av folk som ikke har erfaring fra det aktuelle trinn, er ikke et problem bare i småskolen. En ungdomsskoleelev fra Eritrea bad meg en gang hjelpe henne med leksene i samfunnsfag. Jeg ble rystet over hvor vanskelig språket i læreboka var. Lærestoffet kunne forklares på en langt enklere måte. Da jeg spurte henne om de norske barna forsto dette, svarte hun: «To rekker opp hånden, og de andre bråker».

Tankene mine gikk tilbake til Bernhard Stokke, som gjorde steinalderen levende for flere generasjoner norske barn gjennom sin bok «Bjørneklo».

– Det var mye morsommere å leve i steinalderen, utbrøt en av mine elever da vi hadde lest boka.

Jeg er overbevist om at en del av problemene i dagens skole skyldes at pedagogisk idéhistorie og norsk skolehistorie ble fjernet fra lærerutdanningen i 1970-årene. Dermed har det vært lett å manipulere lærerne til å tro at alt det nye de ble presentert for var nyoppdagelser, og at de var bakstrevske om de ikke ville være med. Ingen hadde fortalt dem at ordbildemetoden ble presentert av den tsjekkiske pedagogen og filosofen Johann Comenius i 1650 og at helspråkmetoden var kjent i USA i 1890-årene. Kanskje hadde de heller aldri hørt om reformepedagogikken i USA og Europa i 1920- og 30-årene og om hvordan Anna Sethne praktiserte denne på Sagene skole i Oslo. Der var det lærelyst og elevenes skapende evner som var drivkraften. Denne pedagogikken var nedfelt i Normalplanen av 1939, og det var den jeg lærte på lærerskolen.

Mønsterplanen av 1973 gikk enda videre. Karakterene i barneskolen ble borte. Og lærerne fikk stor frihet. Jeg var så heldig å få være pedagogisk veileder fra 1.–3. klasse i denne tiden. Det fantes nok lærere som ikke maktet friheten, men de jeg møtte, var entusiastene, og dem var det mange av. De kom på kurs, kveld eller kveld og også i helger, fordi de hadde glede av det.

Deretter begynte politikerne å blande seg inn. Mer og mer ble pålagt lærerne utenfra, særlig ble

det mye papirarbeid. Lærerne hadde ikke lenger et eierforhold til sin egen undervisning. Fra å være åndsarbeidere ble de funksjonærer som skulle være så like som mulig. Svært mange ble frustrerte og lot seg pensjonere så snart de kunne. Og verre og verre ble det i skolen. Jeg er blitt fortalt at allerede i første klasse blir elevene nå vurdert om de er over eller under middels i lesning og matematikk og at i konferanser med foreldrene må lærerne gå igjennom en lang rekke punkter. Å forberede dette krever mye av lærernes dyrebare tid, men like destruktivt er det at små barn skal vurderes. Skulle man ikke heller gi dem mulighet til å oppdage hvor spennende det er å lære? Å vurdere elevene er jo egentlig det samme som å gi dem karakterer. «Når karakterboka kommer, ser foreldrene plutselig ikke lenger hvor herlige

unger de har, de ser bare karakterene», sa en klok lærer. I dag fins det politikere som vil gjeninnføre karakterer på barnetrinnet. De tror visst at eleven lærer mer om man måler kunnskapene deres. En 92-årig pedagog har laget et nytt ordspråk: «Den må tidlig testes, som god taper skal bli».

Er det ikke på tide at lærerne igjen får innflytelse på sitt eget arbeid? At de får tid til å gjøre egne erfaringer, reflektere over dem og dele tanker og ideer med kolleger? Kanskje ville det føre til at flere begavede ungdommer igjen ville velge læreryrket.

Etter en forelesning på et sommerkurs for mange år siden, kom en ung deltaker og takket meg. «Nå skal jeg reise heim og tru på meg sjøl», sa hun. «Hittil har jeg trudd på ekspertene.»

Jeg undres på om hun har klart det!

GRATULERER MED 150 ÅRS JUBILÉET

Takk for godt samarbeid
gjennom mange år

 Stibo Complete®

Kampen om lærerutdanningen:

Løsningen er statlig styring, men hva var pro

● Eli Smeplass

forsker og underviser
Norges teknisk-natur-
vitenskapelige universitet
(NTNU)

FOTO RONNY LAUTEN

Lærerutdanningen reformeres uten offentlige diskusjoner om hva en god lærer er, eller skal kunne. Akademisering av lærerutdanningen kan true profesjonens kjerneoppgaver.

Jeg forsker på norsk lærerutdanning og de historiske, politiske og institusjonelle faktorene som i dag påvirker utdanningens innhold og organisering. I doktorgradsavhandlingen min, publisert i 2018, viser jeg hvordan sterke ytre faktorer skaper utfordringer for lærerutdanningens ulike aktører. Dette gjelder både de som arbeider ved lærerutdanningene og studentene selv.

Lærerutdanningen er under et sterkt endringspress. Det viser de senere års reformer. Dette er en konsekvens av ny skolepolitikk som er internasjonalt orientert og som vektlegger målbare resultater. Her er PISA-testene et eksempel på en tallfesting av hva skolene leverer, det samme er innføringen av nasjonale prøver. Jeg finner at tusenårsskiftet markerer en ny skolepolitikk som får store konsekvenser for hvordan lærerutdanningene organiseres. Siden begynnelsen av 2000-tallet har vi forsøkt å rasjonalisere utdanningssektoren, slik som man forsøker å rasjonalisere andre deler av offentlig sektor i Norge. Dette gjør lærerutdanningene særlig utsatt.

Jeg har sett på hvordan ulike aktører knyttet til lærerutdanningen oppfatter problemer i lærerutdanningens institusjonelle omgivelser og i hvordan den er organisert. Dette har jeg gjort gjennom å

intervjue studenter, lærere og undervisere fra ulike norske lærerutdanning. Jeg har også forsket på byråkrater, politiske tiltak og politiske argumenter samt lærere som har valgt bort læreryrket og heller søkt karriere andre steder. Dette gir et bredt bilde av de mange interessene og motsigelsene som nå spilles ut i kampen om hva lærerutdanningen er, og spørsmålet om hva som skaper gode lærere for norske elever. Lærerutdanningen utfordres av politiske ideer om nasjonal standardisering og kompetanseheving av lærere. Argumentene som benyttes, fremstår som nokså uskyldige. Norske elever behøver å lære mer, derfor må lærerne for fremtidens skole studere mer. Antakelsen er at man ved å styre innholdet i og lengden på lærerutdanningen skal skape en bedre skole for fremtiden. Læreren blir et sentralt politisk virkemiddel.

Konsekvensene av de pågående endringene er derimot ikke så enkle. Læreres kompetanse forstås i hovedsak som formelle og tallfestede mål, som studiepoeng og karakterer. Dette er en forenkling av hva lærerutdanningen gjør som organisasjon. Gjennom utdanningsbyråkratiet oversettes OECD-anbefalinger til en nasjonal utdanningspolitikk. I Norge er styringspolitikken sterk, fordi vi har lang tradisjon for og sterk tiltro til statlig styring. Dette gjør at vi innfører nye reformer i lærerutdanningene, uten at det har vært offentlige diskusjoner om hva den gode læreren egentlig er.

Vi kan skille mellom lærerutdanningens formelle struktur og de mange uoffisielle tilpasninger mennesker i organisasjoner gjør for å finne mening i hverdagslige aktiviteter. Slike tilpasninger innebærer at selv om man endrer mye av lærerutdanningenes organisering, bruker lærerutdannere og studenter normer og verdier i hvordan de tilnærmer seg læreryrket. Dette er sosiale strukturer som ikke nødvendigvis lar seg påvirke av de målbare og byråkratiske løsningene en reform innebærer. Selv om man etter beste mening forsøker å styrke lærerutdanningene, er det enkelte ting man står i fare for å miste ved å reformere en profesjon med instrumentelle virkemidler. Jeg finner innebygde spenningsforhold mellom forventningene lærerutdanningene møter fra studenter og fra styresmakter.

Mange lærerstudenter startet for eksempel utdanningen fordi de er opptatt av barn og unges ve og vel. De ønsker å utgjøre en forskjell i unge menneskers liv. Dette virker å være en sentral forutsetning for å engasjere seg for yrket. Hvis man overfokuserer på faglig kunnskap, og reduserer lærerens kompetanser til studiepoeng eller mas-

teroppgave, risikerer vi å miste slike aspekter ved lærerne.

Mens lærerutdanningene tidligere var basert på nærmere kontakt mellom undervisere og studenter, foregår mer og mer av undervisningen gjennom forelesninger i ulike fag. Jeg kaller endringene for en akademisering av lærerutdanningen. Akademiseringen kommer til uttrykk på flere måter, gjennom endrede opptakskrav, krav om mer faglig fordypning, og fra 2017 gjennom å endre grunnskolelærerutdanningen til en masterutdanning. Strukturendringer i høyere utdanning har også ført til færre og større lærerutdanninger med flere studenter. Krav om gjennomstrømning gjør at spørsmål om læreres kompetanse blir redusert til tekniske systemer for godkjenning: bestått praksis, avlagt eksamen, gjennomførte arbeidskrav og så videre. Disse endringene har skjedd gradvis over tid og gjør utdanningen mer fragmentert for studentene.

De rasjonelle systemene som settes opp, skaper avstand mellom lærerstudentene og deres undervisere. Det blir større sprik mellom teoretisk kunnskap, faglig kunnskap og praksisfeltet. Dette skaper frustrasjon hos lærerstudenter, som opplever at deres interesser og verdier i mindre grad gjenspeiles i utdanningen. For deres undervisere er det frustrerende at de ikke vet hva lærerstudentene deres kan, når de uteksamineres. Det er vanskeligere å bygge relasjoner med studentene og spørsmål om egnethet til yrket blir omgjort til juridiske prosesser og eventuelt skikkethets-sak.

Paradoksalt nok viser forskningen min hvordan flere nyutdannede grunnskolelærere må undervise i emner der de ikke har formell kompetanse, til tross for at utdanningen signaliserer at den faglige spesialiseringen er sentral for å være en god lærer. Dette er deres første møte med arbeidslivet som nyutdannet lærer. Skolesektoren tar altså ikke nødvendigvis imot de mer spesialiserte lærerne, og mange må istedenfor arbeide som allmennlærere.

Slike løse koblinger mellom lærerutdanning og skolesektor viser at til tross for hvordan ideen om lærerkompetanse som styrer lærerutdanningene, altså knyttet til det målbare som studiepoeng representerer, er lærernes kompetanse mye mer sammensatt enn hva man klarer å se for seg på et politisk nivå.

Dette gjelder jo selvsagt for flere yrker, men læreryrket er spesielt utsatt. Mange aktører forsøker å slå politisk mynt om lærerutdanningens innhold og organisering, uten at lærerne selv ansees

blemnet?

som de mest sentrale aktørene i det offentlige ordskiftet. Her bør man utvise større forsiktighet, for det er ikke sikkert man får de ønskede resultatene.

I forskningen min kommer det også frem at noen av forestillingene som styrer lærerutdanningen, som eksempelvis tanken om frafall som et problem, medfører at man ikke anerkjenner lærernes allsidige kompetanse. Da jeg spurte en gruppe lærere som arbeider utenfor skolene hvorfor de gjør dette, kommer det frem at mange får brukt sin allmennkunnskap, sine pedagogiske egenskaper og lederegenskaper i sine alternative karrierer. Her har man altså sett på frafall fra yrket som et samfunnsøkonomisk problem, noe som har medført store endringer i opptakstall ved enkelte lærerutdanninger. Men lærere kan bruke sin kompetanse i andre deler av arbeidslivet, og de opplever sin utdanningsbakgrunn som god og relevant. Dette er et klart eksempel på hvordan en økonomisk forståelse av læreryrket ikke makter å fange opp kompleksiteten i disse bortvalgsmønstrene. Her er det behov for mer forskning, spesielt siden den såkalte fremtidige lærermangelen har vært et styrende perspektiv i en årrekke. Man tar ikke høyde for lærernes arbeidslivsattraktivitet i slike modeller. Mange lærere er dyktige, høyt utdannede og kompetente arbeidstakere, og de får seg jobber andre steder om de ikke ønsker å jobbe i skolen.

Et annet interessant eksempel handler om frafall fra utdanningen. Lærerstudenter som slutter underveis i studieløpet blir fra politisk hold behandlet som et tegn på dårlig kvalitet i utdanningen. Samtidig er dette frafallet noe som sikrer at lærerne som faktisk fullfører utdanningen både er motiverte og skikkede til læreryrkets mange sammensatte oppgaver. Slik sett er dette frafallet også en utslingsmekanisme som gjør at vi uteksaminerer kandidatene som har gode forutsetninger for å gjøre en god jobb i skolen.

Vi sammenligner lærerutdanningene med andre utdanninger, blant annet gjennom tall for studiekvalitet fra Nasjonalt organ for kvalitet i

utdanninga (Nokut). En tankevekkende observasjon jeg har gjort, er hvordan lærerstudenter ofte arbeider som lærervikarer mens de studerer. Studiebarometeret har flere ganger vist at lærerstudentene er blant gruppene som bruker minst tid på studiene sine. I utvalget mitt av lærerstudenter hadde nesten 90 prosent av dem arbeidet som vikarlærere ved siden av studiet sitt. Dette opplevde de som nyttig og relevant arbeidstrening, også kanskje mer fritt fra den tekniske styringen av deres læring som de opplever i utdanningen. Deres søken etter praksisfeltet, og denne strategien for å skaffe seg mer erfaring, vitner ikke om late uengasjerte studenter, men studenter som opplever at utdanningen deres ikke er som de ønsker. Dette er nok ett eksempel på hvordan noen former for kompetanse vanskelig lar seg måle enkelt. Heldigvis er lærerstudentene smarte nok til å forstå at

lærerutdanningen ikke nødvendigvis kan forbedre dem på alt yrket innebærer, og de tar egne grep for å skaffe seg mer erfaring fra skolen.

Dette er et viktig poeng i min forskning, for jeg løfter frem noen stemmer som ikke når igjennom på grunn av den sterke endringspolitikken som preger lærerutdanningene nå. Verken studenters ønsker, utdannelsens vurderinger eller alternative karrierevalg kommer frem i den offentlige diskusjonen om lærerne.

Gjennom å heller åpne opp for spørsmål om lærerutdanningens samfunnsoppdrag og å anerkjenne mangfoldet av perspektiver på læreryrket, blir det mulig å se på hva som også fungerer godt i dagens lærerutdanning. Reformen skaper institusjonelt stress og er kilde til frustrasjon for mange, og vi vet ikke hva konsekvensene av disse endringene blir for fremtidens lærere.

«Deres søken etter praksisfeltet, og denne strategien for å skaffe seg mer erfaring, vitner ikke om late uengasjerte studenter, men studenter som opplever at utdanningen deres ikke er som de ønsker.»

SETT
27.-28. november 2019
Norges Varemesse Lillestrøm

MELD DEG PÅ NÅ!

Møteplassen for moderne og innovativ læring
settdagene.com

Norsk Skoletidende – en konservativ stemme i skolelandskapet

● Merethe Roos

professor i historie
lærerutdanningen
ved Universitetet
i Sørøst-Norge

FOTO PRIVAT

Da Nils Egede Hertzberg grunnla Norsk Skoletidende i 1869, var det en viktig agenda å bruke tidsskriftet til å opprettholde den konfesjonelle karakteren som skolen så langt hadde hatt. Hertzberg gikk dermed motstrøms med de tendensene i aktuell skolepolitikk.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

Da Norsk Skoletidende kom ut med sin første utgave i 1869, hadde redaktøren, teologen Nils Egede Hertzberg (1827–1911), virket som bestyrer ved lærerseminaret på Hamar siden dette seminaret ble opprettet to år tidligere. Før han kom til Hamar, hadde han gjennom sju år hatt tilsvarende stilling ved lærerseminaret i Asker. På det tidspunktet Hertzberg startet som leder ved seminaret i Hamar, var byen et viktig sentrum for skole- og utdanningsvirksomhet i Norge.

Tre år før etableringen av Hamar seminar, i 1864, opprettet læreren Olaus Arvesen folkehøgskolen Sagatun, som den første av sitt slag i Norge. Miljøene rundt Sagatun og Hamar lærerseminar sto i ideologisk forstand steilt mot hverandre. Olaus Arvesen og kretsen rundt Sagatun var grundtvigianere. Nils Hertzberg, derimot, var utdannet under Paul Casparis og Gisle Johnsons kateter. Som Johnson-elev førte han videre sin læremesters lutherske konfesjonalisme. Gisle Johnson var en av samtidens mest innflytelsesrike teologer. Han var ideologen bak indremisjonsbevegelsen og leder for den vekkelsesbevegelse som også bar hans navn. Hertzberg var dermed skolert inn i en tradisjon som bar preg av luthersk ortodoksi og pietisme, og som skolemann representerte han en kristendomstenkning som var diametralt motsatt av den tenkningen som preget miljøet rundt Sagatun.

Motsetningene mellom de to miljøene nådde også rikspresen. På begynnelsen av 1870-tallet kan man følge tempererte diskusjoner mellom representanter for de to fløyene i hovedstadsavisene. Hertzberg selv gikk imidlertid aldri inn i prestejeneste, men viet store deler av sitt voksne liv til skolesaken. Dette innebar blant annet at han ble utnevnt til kirkeminister i Christian Selmers regjering i 1882, og at han fire år etter dette igjen ble innvalgt som stortingsrepresentant for Kristiania. Som politiker kjempet han blant annet hardt for

at kirken fortsatt skulle ha styringsrett over skolen. Han argumenterte også gjentatte ganger for at dissenterne, altså medlemmer av ikke-lutherske kirkesamfunn, ikke skulle kunne ta undervisningsoppdrag i skolen.

Hertzberg som redaktør for Norsk Skoletidende

Nils Hertzberg virket som eneredaktør for Norsk Skoletidende fra 1869 til 1873. Tilsynelatende bevisst brukte han tidsskriftet til å fremme sin sak, og i tråd med dette kommuniserte Norsk Skoletidende med den verdikonservative og religiøse høyresiden i samtidens Norge. Som skoleblad fortsatte det på denne måten i det samme sporet som tidsskriftet Almueskoletidende, som hadde blitt utgitt i Christiania mellom 1861 og 1868. På motsatt fløy i det kulturelle og kirkelige landskapet sto tidsskriftet Den norske Folkeskole, som fulgte det grundtvigianske sporet som hadde blitt staket ut av Ole Vig, Hartvig Nissen og kretsen rundt Selskabet for Folkeoplysningens Fremme siden tidlig på 1850-tallet. Den polariseringen som preget samtidens religiøse landskap, satte dermed også sitt preg på de lærertidsskriftene som ble utgitt.

Den verdikonservative og evangelisk-lutherske profilen var tydelig allerede fra den første lederartikkelen i Hertzbergs nyopprettede tidsskrift. I denne teksten angir Hertzberg de tre fundamentene som han mener skolen må bygges på. For det første, sier Hertzberg, skal skolen funderes på evangeliets grunn, og gjennom dette skal den være en evangelisk kristelig skole. Dette innebærer at skolen må møte barnet slik at det får visshet om at det er på et hellig sted, der evangeliet preger alt virke. Evangeliet skal videre være oppdragelsens fundament; «(...) det er en guddommelig Magt», og derfor er det ikke noe som kan «bøye det ulydige og gjenstridige Sind og give det unge Hjerte Vern i Fristelsens

«Læreren var dermed per definisjon både kirkens og kommunens tjener (...) all undervisning måtte gjennomtrenges av kristendommens budskap.»

onde Time» som nettopp Guds ord kan gjøre.

For det andre understreker Hertzberg at skolen også skal ha en klar evangelisk-luthersk karakter. Skolen er, påpeker han, både et «ægte luthersk Barn» så vel som den er en frukt av reformasjonen, og kirkens bekjennelsesskrifter må derfor stå sentralt i all undervisning. Norge sto her i en særlig gunstig stilling, siden skolen og kirken sto tett vevet sammen. Læreren var dermed per definisjon både kirkens og kommunens tjener. I den praktiske undervisning betydde dette nære forholdet til kirken at all undervisning måtte gjennomtrenges av kristendommens budskap. Det var ikke nok, påpekte han, med bibelhistoriske fortellinger som igjen ga moralske direktiver om hvordan elevene skulle te seg. Skolen måtte settes i et organisk forhold til kirken, noe som medførte at den dogmatiske undervisningen og opplæringen i kirkens lære måtte gjennomtrengte hele skolens virke.

For det tredje understreket Hertzberg at skolen skulle være folkelig. Med begrepet «folkelig» knyttet Hertzberg an til en trend som hadde dominert det offentlige ordsfifte i alle fall de siste to årtiene. I både aviser og tidsskrifter, så vel som i skrifter som ble utgitt for å fremme skolesaken, hadde det vært lagt vekt på at all undervisning og opplysning måtte ha som mål å gjøre folk flest i stand til å delta i samfunnet, likeledes som at avspeilinger av folkelivet skulle bygge opp under og styrke folkets nasjonale identitet. Dette hadde også vært et viktig anliggende for medlemmene av det tidligere omtalte Selskabet for Folkeoplysningens Fremme. Men den folkeligheten som Hertzberg argumenterte for, hadde tydelig brodd mot den han åpenbart mente hadde vært dominerende så langt. Denne folkeligheten, mente han, hadde vært kjennetegnet ved at den fremelsket det nasjonale på en slik måte at folkets selvgodhet og blinde selvførherlighet kom til syne.

Hertzbergs folkelighet skulle derimot ha kristendommen som fundament, og folkeligheten skulle vise seg ved at det kristne budskap kom folket i møte på folkets egne premisser. Kristendommens historie kunne vise til en rekke eksempler på at den var i stand til å tilpasse seg ethvert folks særegenheter. For oldtidens opplyste grekere, for eksempel, hadde kirkens menn utformet sine prekener i «den græske Hedendoms dannede Form», mens «Middelalderens raa og sandselige Barbarer» ble imøtekommet med sang og orgel i en gudstjeneste som var egnet til å overbevise sansene. Slik Hertzberg forsto det, kunne skolen i samtiden vise

sin folkelighet ved å fortsette den oppgaven som hjemmet hadde påbegynt; skolen skulle påvirke barnet «paa en hjemlig Maade, gennem det, som fra Hjemmet af har faaet Magt over Barnets Sin og er blevet det kjendt og dyrebart». Konkret kunne dette skje gjennom at skolen ga barna tilgang til folkeskrifter, diktning og sang som i dypeste forstand bar preg av evangeliet.

På bakgrunn av disse tre fundamentene kunne Hertzberg konkludere med at hans intensjon var å bruke tidsskriftet til å arbeide for allmueskolens utvikling. I tråd med dette ville han disponere utgivelsenes innhold i henhold til tre overordnede kategorier. For det første skulle tidsskriftet inneholde meddelelser om utlandets, derunder først og fremst Sveriges, Danmarks, Tysklands og Sveits' skolevesen. Derneft ville han trykke biografiske skildringer om pedagogikkens historie. Endelig satt han seg som mål å publisere offentlige og private meddelelser som kunne tjene til skolens og opplysningens fremme. Som eksempler på det sistnevnte oppga Hertzberg meningsutvekslinger mellom medlemmer av lærerstanden, i tillegg til anmeldelser av lærebøker og andre læremidler. Og dessuten, påpekte Hertzberg, skulle tidsskriftet bli det organ for lærerstanden som han hadde satt som målsetting, måtte også lærerne selv bidra, både med tekster så vel som med litterær bistand. Han imøteså dermed bidrag fra tidsskriftets lesere.

Tidsskriftets innhold og mottagelse

Innholdet i de årgangene av Norsk Skoletidende som Hertzberg er redaktør for, viser at han langt på vei lyktes med de ambisjonene han hadde skissert i forordet til den første utgaven. Her finnes en rekke artikler som understreker betydningen av en strengt dogmatisk kristendomsundervisning, likeens artikler som løfter frem nødvendigheten av bibellesning i skolen. Vi finner også artikler som omhandler skolevesenet i andre land, slik som for eksempel den omfattende artikkelserien om det sveitsiske skolevesenet i tidsskriftets første utgave. Utgavene inneholder også referater fra lærermøter og kunngjøringer av arrangementer som på ulike måter kan interessere lærere. I klare ordelag adresserer han også den motsatte fløyen i samtidens religiøse og kulturelle landskap. Et eksempel på dette er en artikkel i 1872-utgaven av tidsskriftet, der han beskriver hvor galt det vil gå om Grundtvigs skolesyn blir lagt til grunn for driften av skolen i Norge. Grundtvigianerne setter for det første spørsmålsteget ved skoleplikten,

og de fratar samfunnet ansvar for undervisning og oppdragelse. Dermed mener Hertzberg at de ikke innser hvilken forebyggende funksjon felles og offentlig undervisning kan ha. Samtidig har grundtvigianerne den tvilsomme ære av å arbeide for å få kristendomsundervisningen ut av skolen: De ser det som foreldrenes sak å meddele barna innholdet i kristendommens budskap. Det var derfor all grunn, mente Hertzberg, til å holde grundtvigianerne unna skolen.

I de første årene som tidsskriftet kom ut, gjorde den konservative pressen sitt for å bidra til å skaffe Norsk Skoletidende abonnenter. «Det er et godt blad, der indeholder mange læseværdige Stykker og er redigert i en luthersk-christelig Aand», het det i en novemberutgave av Christiania-avisen Fædrelandet i 1870. Skribenten ville derfor anmode lærerstanden om å gjøre sitt for å holde tidsskriftet oppe og å få det utbredt. Men selv om Norsk Skoletidende fra 1870-tallet rådde grunnen alene som skoletidsskrift i Norge, fikk det åpenbart liten utbredelse blant landets lærere. Det var et særlig kjennetegn ved bladet at størsteparten av landets lærere ikke holdt det, påpekte Morgenbladet i en tekst 14. september 1882. Derimot klaget lærerne over at man ikke hadde skoleblader i Norge som kunne gi skolesaken en «alsidig drøftelse og behandling». Norsk Skoletidende ble på dette tidspunktet åpenbart oppfattet som det det var ment som; en stemme for samfunnets kulturelle og verdikonservative høyrefløy.

Foto: Adobe Stock

Vi gratulerer storesøster Utdanning med 150-årsdagen

Minneord

● Herman Ruge (1928–2019)

September 1977. Ingen tavle, ingen stoler eller bord, ikke noen sofa eller kjøkkenkrok for te- og kaffelaging. Ingen fargeglade vegger. Hvorfor sitter vi forsøksgymnasiaster her, på gulvet i dette tomme, støvete rommet, i en tom bygård, sammen med matematikklærer Herman Ruge?

Fordi Forsøksgymnasets allmøte har hatt besøk av okkupanter fra bygårder på Grünerløkka. I protest mot omfattende saneringsplaner ønsker de også støtte fra skolen. Derfor har vi dratt hit. Og Herman, som den mest selvfølgelige ting av verden, finner fram et skolekritt, bruker det nakne gulvet som tavle og begynner å tegne solsystemet.

Det viktige ved dette minnet er, for meg, hvordan det viser at læring har lite med omgivelsene å gjøre. Læring handler om innstilling, om hvordan gløden hos læreren forplanter seg til elevene.

Som ny elev ved Forsøksgymnasets i Oslo (FGO) møtte jeg en blid, men bestemt realfaglærer som viste seg å være full av fantastiske påfunn, ja kanskje den av lærerne som tøyde faggrensene aller mest. Særlig forbløffende var det at Herman ofte gjentok til oss elever at matematikk var sterkt oppvurdert. Det gjorde det, i alle fall for meg, mye lettere å nærme seg realfagene, når man ikke hadde slik grenseløs respekt for dem.

Undervisningen hans var gjennomsyret av hans faste tro på at realfag, og særlig matematikk, skulle knyttes til sitt bruk, til sin nytte, til samfunnet, til hva regning var godt for. Her var Herman beinhard; gymnas-matematikk skulle ikke bare være hjernelek for sjeldne genier, ikke bare et forkurs til universitetet. Herman utstrålte et sterkt nærvær med sitt direkte blå blikk samtidig som svarene hans ga inntrykk av en sjel og hjerne som stadig

tok store tankesprang; noen lysår ut i verdensrommet, innover i elektroner og kvanter, svingte seg i parabler og hyperbler og i andre fag; historie, musikk, politikk, arkitektur, dans, drama ... Vi nøt godt av hans underfundige matematikkoppgaver som han delte ut, ark for ark, stensiler med blå skrift, med regnestykker om perler og lotusknopper fra indiske Bhaskara, matematikk blandet inn i anekdoter om matematikerne Evklid og Arkimedes, Liu Hui og Al-Khwārizmī, men også redegjørelser for solfangere og bølgekraftverk og for tallene på samisk. At realfag kunne ta form som sangtekster eller teaterstykker, hadde ikke falt meg inn, men her var det bare å ta til seg, i de tre euforiske årene FGO varte for min del.

For Herman så og fant og realiserte realfagene overalt! Den ene dagen ladet han seg med elektrisitet slik at håret hans sto til værs, en annen dag førte han an i å installere Foucaults pendel, som viser at jorden roterer rundt sin egen akse, i trappeoppgangen i Lakkegata. Han geleidet oss inn i programmeringsspråket Basics strenge logikk, der ett eneste tegn for mye kunne velte møysommelig oppbygde program. Og han var den vi ringte til, vi som kjørte skolens regnskap i fjernskriveren Katja, hvis Katja slo seg vrang. Herman var i særklasse når det gjaldt å leke med fagene. Kanskje det var en av grunnene til at han i 1967 forlot forskerjobben ved Sentralinstituttet for industriell forskning (SI) for FGO. Ifølge Mosse Jørgensen skal han den gang ha brukt fem sekunder på å forlate en sikker høytlønnet jobb for en usikker lavtlønnet en, ved en konstant nedleggingstruet skole. Og han ble der FGO-livet ut.

At Herman tålmodig og sta sloss med pensumvoktere og skolebyråkrater for å rydde rom for forsøk

FOTO MICHELLE HULSTRØM, WIKIMEDIA COMMONS

med elektronisk databehandling og matematikk, visste vi elever ikke så mye om. Den kampen kan man lese om i boka hans, «Utvikling og reform av videregående skolematematikk». Både på og mellom linjene fornemmer man at Herman til fulle behersket kunsten ikke å gi opp, aldri å gi opp, ikke å ha overdreven respekt for autoriteter, og, så snart man har skaffet seg noe som ligner en vag tillatelse, å gjøre maksimalt ut av den.

Tusen, tusen takk Herman, for ditt arbeid for Forsøksgymnasets, for faglige forsøk og ikke minst for at jeg fikk ha deg som lærer!

Ylva Törngren

elev ved realfaglinjen ved Forsøksgymnasets i Oslo 1976–79

Hanna-Cecilie Gram Jemtegaard |
Advokatfullmektig i Utdanningsforbundet

FOTO: LINE FREDHEIM STORVIK

**Lov
og
rett**

Forslag til ny regulering av private barnehager

Kunnskapsdepartementet har sendt ut på høring forslag til endringer i barnehageloven med forskrifter.

Høringsfristen er 26. juli i år. Målet med endringene er at regelverket skal tilpasses utviklingen av barnehagesektoren bedre. Noen av forslagene er:

Forslag om at det skal bli enklere å få tilskudd til nye private barnehager

De største aktørene i den private delen av sektoren har økt markedsandelene sine betraktelig de siste ti årene. Det er vanskelig å etablere nye private barnehager.¹ For å komme inn på det private markedet må aktørene i større grad enn før kjøpe eksisterende barnehager. Departementet har sett eksempler på at private barnehager har blitt solgt for høye priser. Når noen selger en privat barnehage, overdras godkjenningen og retten til finansiering til nye eier.

Kommunen godkjenner barnehager, jf. barnehageloven paragraf 10. Kommunen skal vurdere om virksomheten er egnet til å oppfylle barnehagelovens krav til formål og innhold. Dersom virksomheten er egnet til å oppfylle kravene, har virksomheten rett til godkjenning som barnehage. Når kommunen godkjenner en barnehage, kan kommunen stille vilkår om antall barn, barnas alder og oppholdstid, jf. paragraf 10 andre ledd.

Kommunens tildeling av tilskudd er i dag regulert av barnehageloven paragraf 14. Av den fremgår det at kommunen kan gi tilskudd til barnehager som søker om godkjenning etter overgangen til rammefinansiering (etter 2011). Det betyr at det er opp til kommunenes frie skjønn om det skal gis tilskudd til nye private barnehager eller ikke.

Det bes om innspill til tre alternative bestemmelser for å regulere tilskuddet til nye private barnehager: Én der kommunens frie skjønn videreføres, mens de to andre forplikter kommunen i større grad enn i dag til å gi tilskudd til godkjente barnehager.

Hjemmel til å stille vilkår om at nye private barnehager skal være ideelle for å få tilskudd

Flere kommuner har de siste årene vedtatt at nye private barnehager skal være ideelle for å få tilskudd. Det er et behov for å få avklart i regelverket om kommunen kan stille vilkår om at nye private barnehager skal være ideelle for å få tilskudd. Departementet er i tvil om kommunen bør få en lovhjemmel. Det bes om innspill i høringen.

Forslag om at tilskuddet til pensjoner i private barnehager nedjusteres

Det fremgår av forskrift om tildeling av tilskudd til private barnehager paragraf 4 at kommunen skal gi et påslag for pensjonsutgifter. Dette utgjør 13 prosent av lønnsutgiftene i de kommunale barnehagene. Det foreslås at tilskuddet til pensjoner i private barnehager nedjusteres, slik at det i større grad gjenspeiler pensjonsutgiftene i de private barnehagene.

Det foreslås samtidig at private barnehager som har høyere pensjonsutgifter enn de får dekket gjennom det nye pensjonspåslaget, etter søknad har krav på å få dekket pensjonsutgiftene sine. Søknadsordningen skal kun gjelde for barnehager med pensjonsavtaler inngått før 1. januar 2019.

Forslag om å flytte ansvaret for det økonomiske tilsynet

I dag skal kommunen føre økonomisk tilsyn som retter seg mot bruk av offentlige tilskudd og foreldrebetaling, jf. barnehageloven paragraf 16.

Fylkesmannen fører tilsyn med at kommunen oppfylles pliktene som barnehagemyndighet. Fylkesmannen kan i tillegg føre tilsyn direkte med kommunale og private barnehager i særlige tilfeller, jf. paragraf 9.

Departementet peker på at økonomisk tilsyn med private aktører er en spesialisert og teknisk oppgave som krever tilstrekkelige ressurser og høy kompetanse. Departementet foreslår at ansvaret for å føre økonomisk tilsyn flyttes fra kommunene til departementet i loven. Det foreslås at oppgaven delegeres Utdanningsdirektoratet.

«Målet med endringene er at regelverket skal tilpasses utviklingen av barnehagesektoren bedre.»

1) BDO AS (rådgivnings- og revisorvirksomhet): «Markedssvikt, lønnsomhet og gevinstrealisering i barnehagesektoren», mai 2018.

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Hege Valås | nestleder

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Barn som skal lære norsk

Noen barn kommer til barnehagen uten å kunne norsk. Jeg har møtt mange av dem i de ulike barnehagene jeg har jobbet i. I min aller første jobb som barnehagelærer, i en liten mottaksbarnehage i Trondheim, var det bare styreren, en barnehagelærer med chilensk bakgrunn og jeg som kunne norsk. Ungene var helt ferske her. Flere av dem bodde på et flyktning- eller asylmottak, og barnehagen var deres første møte med det norske språket og den norske kulturen.

Vi jobbet mye med å skape trygge og gode språkmiljøer for barna. Det var helt elementært. Noen av barna hadde ikke engang lekeerfaring. Tenk på dét, at du er en liten unge som har vært på flukt, at du er redd og usikker, og aldri har lekt før. Da er veien ganske lang fram til å mestre norsk som et funksjonelt andrespråk, slik at du kan bruke norsk til å lære om verden på skolen. Forskning har slått fast at det vanligvis tar tre til fem år for et tospråklig barn å lære andrespråket på dette nivået, så om du kommer til barnehagen som fireåring, er det urealistisk å forvente at du skal ha et funksjonelt norsk ved skolestart.

I det siste har jeg hatt en debatt gående med to Høyre-politikere om språkarbeid i barnehagen. De vil barna godt, og vi kan være enig om mye, men jeg mener det er uheldig at de vil kreve at alle barn skal kunne «godt nok norsk» før de begynner på skolen. De kaller det «en vågal ambisjon». Jeg vil selvfølgelig at vi skal gjøre alt vi kan for at barnehagebarn skal lære norsk, men for noen barn er dette Høyre-målet urealistisk, og det kan gi mange en unødvendig følelse av ikke å strekke til. Det ville vært mer ambisiøst å si at vi skal gi barn den støtten de trenger i den tiden det tar å utvikle to språk.

Hva vil det forresten si å kunne «godt nok norsk»? I 2016 hadde vi debatten om en språknorm. Regjeringen ville ha en standard for hva det var normalt for en femåring å kunne, og så teste dette. Heldigvis ble Regjeringens forslag stemt ned i Stortinget, men regjeringsplattformen har fortsatt formuleringer

om obligatorisk norskttest av fireåringer, og i år gjorde Høyres landsmøte et vedtak om å kartlegge barns språkutvikling før skolestart.

Jeg kan ikke forstå et slikt vedtak som noe annet enn mistillit. De stoler ikke på at barnehagelærerne oppdager barnas språkproblemer, og i sin naive tro på tester søker de en garanti for at alle skal bli oppdaget og få hjelp. Jeg skal ikke underslå at det finnes barnehagelærere som kunne gjort en bedre jobb, men jeg må understreke at barnehagelærernes utfordring ikke først og fremst er å oppdage hvilke barn som har utfordringer med språket. Utfordringen er mangelen på tid og ressurser til å gi disse barna den språkopplæringen de trenger.

Kartleggingsverktøy kan være nyttig i noen tilfeller, men det er unødvendig å kartlegge absolutt alle. Å kartlegge norsken til en nyankommet fireåring som bare snakker spansk eller urdu er like meningsløst som å kartlegge norsken til et norsktalende barn med eksepsjonelt godt språk. Det er en sløsing med ressurser, og det er en form for byråkratisering som Høyre vanligvis pleier å holde seg for god til.

Det barna trenger, er små barnegrupper, gode lekemuligheter og barnehagelærere som hver dag kan være tett på og observere, legge til rette, veilede og støtte oppunder en følelse av mestring og trygghet. Barna trenger noe å snakke om, så de må få et stort lærings- og opplevelsestilfang. Det handler i første rekke om gode muligheter for å leke.

Med systematikk og tålmodighet i barnehagen, vil barna etter hvert utvikle både den tekniske siden av norsk, som har med ordforråd og grammatikk å gjøre, og den delen som har med identitet og kultur å gjøre. Når et barn kommer til deg en dag, for å fortelle om noe trist eller utbasunere sin kjærlighet til noen – og gjør det på norsk – har mange brikker falt på plass.

«Kartleggingsverktøy kan være nyttig i noen tilfeller, men det er unødvendig å kartlegge absolutt alle.»

Vold og trusler på jobben

Lærere blir slått, lugget, trakassert og truet. Sjekk ut vår nye nettside for hva du som er ansatt i skolen kan gjøre når dette skjer.

Problemet med vold og trusler i skolen får stadig mer oppmerksomhet. Alle har krav på en trygg arbeidshverdag, og et trygt arbeidsmiljø er avgjørende for at lærere og ledere skal ha mulighet til å skape gode leke- og læringsmiljøer for barn og unge.

En undersøkelse utført av Respons analyse i 2017 viste at det er tøffest i barneskolen: 35 prosent av lærerne forteller at de har vært utsatt for vold det siste året, mot syv på ungdomstrinnet og én prosent på videregående. Totalen er på 19 prosent. I 99 prosent av tilfellene er det enkeltelever som står bak. 27 prosent mente at volden de var utsatt for, var svært alvorlig eller ganske alvorlig.

På den nye nettsiden ligger diverse informasjon fra Arbeidstilsynet, ulike undersøkelser og lenker til relevante temaer. Dessuten kan du blant annet lese artikler om dette:

■ En hendelse skjer – dette gjør vi

Alle barnehager og skoler skal ha/iverksette rutiner for å melde uønskede hendelser, såkalte avvik. Det er arbeidsgivers ansvar. Å registrere avvik er viktig for å avdekke, rette opp og forebygge vold og trusler, og dokumentere for å kunne lære. Artikkelen gir deg svar på hva du gjør med en gang, rett etterpå og når situasjonen har roet seg litt.

INFORMASJON: Vet du hva du skal gjøre om du eller dine kollegaer blir utsatt for vold eller trusler på arbeidsplassen?

FOTO: LUTH

■ Håndtere vold i skolen

I Bærum kommune får alle lærere og ansatte i SFO kurs i håndtering av voldsbruk blant barn, og konkrete råd for hvordan håndtere en truende situasjon. I denne artikkelen får du konkrete løsninger på ulike voldshendelser.

■ Råd for kritiske situasjoner

Både dosent Pål Roland ved UiS og seniorforsker Terje Ogden NUBU er tydelige på at det ikke finnes en quick-fix for å løse voldshendelser i skolen. Skolene må jobbe forebyggende for å bygge kapasitet og kompetanse. Les hva de to ekspertene mener bør gjøres.

■ Lærerrummet: Vold i skolen

I denne episoden av podkasten snakker vi om hvordan vold og trusler på skolen kan forebygges og forhindres, håndteres, avviksmeldes og følges opp. Gjester er rektor Håkon Sætrang ved Verket skole i Moss og hovedverneombud Einar Osnes i Utdanningsetaten i Oslo. Du kan også lytte til episoden via den nye nettsiden.

Vår nye nettside om vold og trusler finner du her:

[udf.no/larerhverdagen/
vold-og-trusler-pa-jobben/](https://udf.no/larerhverdagen/vold-og-trusler-pa-jobben/)

LÆRERRUMMET

Hør på Lærerrummet!

Podkasten Lærerrummet gir innsikt i ulike tema innen utdanningsfeltet, og er for alle som er engasjerte i barnehage, skole eller innen høyere utdanning. Gjestene er forskere, lærere, barnehagelærere, elever, ledere, politikere – eller andre. Dette er tre av de siste episodene:

#27: Må en lærer like alle elever? #26: Hva skal gi skoleplass i VGS? #25: Mobbing i barnehagen

Lærerrummet er på iTunes, Acast, SoundCloud, Spotify eller via udf.no.

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

● Partene er enige om

- Kommunesektoren har samlet sett fått ei ramme på 3,25 prosent. Unios medlemmer, altså universitets- og høyskolegruppene (gruppe 2), har samlet fått ei ramme på 3,46 prosent.
- Alle får et sentralt tillegg fra 1. mai 2019 på mellom 14 000 og 20 000 kroner. Beløpet får den enkelte på toppen av sin inntekt. Ny garantilønn justeres tilsvarende. I tillegg økes garantilønna for stillinger med krav om 3- og 4-årig universitets- og høyskoleutdanning. Dersom grunnløna etter at sentrale kronetillegg er gitt ligger under nivåene i tabellen, gis et ytterligere lønnstillegg fra 1. juli 2019 slik at arbeidstaker kommer opp på disse nivåene.
- Alle ledere som hovedsakelig får sin lønn gjennom sentrale forhandlinger (kapittel 4) får et generelt prosentvis tillegg på 3,0 prosent av den grunnløna de hadde per 30. april 2019. Tillegget gis fra 1. mai 2019.
- Det skal forhandles om opprettelse av en ny sentral generell særavtale om pensjonsordninger. Disse forhandlingene kommer etter at Stortinget har behandlet ny offentlig tjenestepensjon, og det er streikerett på opprettelsen. Særavtalen vil gjelde ut tariffperioden til 30. april 2020.
- Det er ikke avsatt midler til lokale forhandlinger i år. Partene er enige om at det i 2020 skal settes av om lag en tredjedel av de disponible midlene til lokale forhandlinger. I tillegg skal partene i meklingen ta stilling til at undervisningspersonalet som et minimum sikres en pro rata andel av den lokale lønnpotten.
- Unio kommune og KS har ulik oppfatning av hvordan lønnsutviklingen for undervisningspersonale har utviklet seg over tid, sammenliknet med andre kommuneansatte. Partene er enige om at det fram til neste hovedoppgjør i 2020 skal gjøres en analyse av lønnsstatistikken for undervisningspersonale, sammenliknet med andre kommuneansatte i et forsøk på å skape en felles virkelighetsoppfatning.
- Det nedsettes et utvalg som skal skaffe kunnskap om bruk av lærere uten godkjent utdanning i skolen. Utvalget skal vurdere ulike årsaker til dette og målet er å foreslå tariffiltak som kan bidra til å redusere bruken, samt for å rekruttere og beholde undervisningspersonale.

Forstår frustrasjonen i meklingen

– Dette er ikke et godt lønnsoppgjør, og framfor alt ikke for medlemmene våre med lengst utdanning.

Det er dagen derpå for Utdanningsforbundets leder Steffen Handal når vi snakker med ham. Som forhandlingsleder for Unio i kommunesektoren har han vært igjennom krevende maidager med mekling. To dager der KS ikke viste noen vilje til å legge flere penger i potten til undervisningssektoren.

– Jeg provoseres av holdningen KS har møtt oss med i så mange år nå. Den manglende anerkjennelsen av rekrutteringsutfordringene til læreryrkene, uenigheten om den reelle lønnsutviklingen for lærerne. Dette MÅ ta slutt, sier Handal.

Skuffede lærere

Han har fått med seg kommentarene på sosiale medier: Skuffede lærere som var klare til å streike og som mener at forhandlingsledelsen gav seg for lett. Til dette har han følgende å si:

– Jeg forstår skuffelsen over årets oppgjør. Men vi gikk ikke til mekling med særlig håp om å få til mye i akkurat dette oppgjøret. Når to store hovedsammenslutninger som LO og YS hadde akseptert tilbudet, var økonomien i realiteten låst. Vi prøvde, men KS viste ingen vilje til å øke den totale rammen ytterligere. Unio kommune fikk tross alt en noe høyere samlet ramme enn frontfaget – 3,46 prosent, mens frontfaget endte på 3,20, fastslår Handal, og fortsetter:

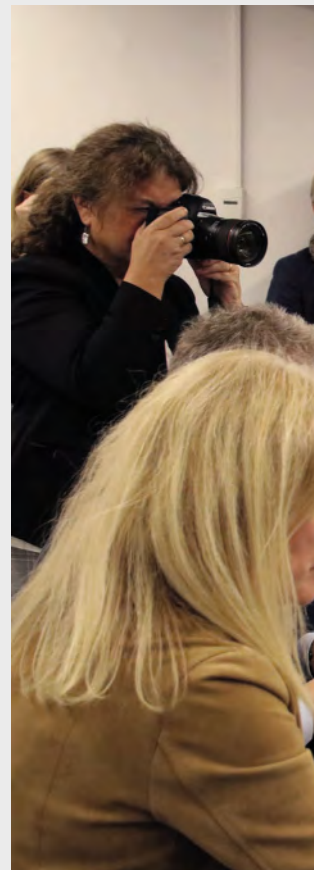
– Men vi fikk til noe vi mener er viktig, vi fikk noen sentrale innrømmelser vi ikke hadde oppnådd hvis vi ikke hadde brutt og gått til mekling. De to utvalgene som nå skal nedsettes vil høyst sannsynlig gi oss en bedre posisjon før hovedoppgjøret i 2020 enn vi hadde i årets tariffoppgjør.

Hvorfor ikke streik?

– Flere medlemmer spør om hvorfor Unio ikke gikk

PROTOKOLLEN:
Steffen Handal (f.v.), forhandlingsleder i Unio kommune, og Klemet Rønning-Aaby, forhandlingsjef i Unio, signerer avtalen etter løsningen i meklingen mellom Unio kommune og KS.

FOTO: UTDANNINGFORBUNDET

til streik når vi ikke oppnådde mer etter mekling – og frykter at dette har redusert slagkraften vår foran kommende lønnsoppgjør?

– Når vi ikke streiker selv om vi ikke fikk mer penger i dette oppgjøret, er det veldig forståelig at vi også får reaksjoner fra medlemmer som ønsket å ta en kamp. Men vi vurderer situasjonen motsatt: Å gå til mekling er ikke å rope ulv, men å vise at vi har stor avstand og ikke blir møtt godt nok på våre krav. Og at det kan bli streik.

– Det har hele tiden vært klart at vi sto i en vanskelig situasjon når de andre store hovedsammenslutningene godtok oppgjøret. Dette har vi ikke lagt skjul på. Men det var helt nødvendig for oss å vise KS, og andre, at dette tilbudet ikke var godt nok. At tilbudet innebar å svikte de langtidsutdannede lærerne. Det stempelet og presset skal sitte på KS helt fram til oppgjøret i 2020. Det skal vi sørge for, fastslår Handal.

Han understreker at det samtidig var vik-

sjon etter

tig for forhandlingsledelsen å jobbe for et meklingsresultat.

– Dette gjorde vi vel vitende om at det som da kunne oppnås, var en protokoll som vil kunne styrke vår posisjon inn mot hovedoppgjøret i 2020. Det mener jeg at vi har klart. Jeg mener at vi ville hatt et langt svakere grunnlag for å kunne rette opp i den dårlige lønnsutviklingen for de langtidsutdannede lærerne ved neste oppgjør hvis vi ikke hadde brutt forhandlingene, men akseptert slik LO og YS gjorde.

Viktige protokoller

Handal har registrert at enkelte skuffede medlemmer harselerer med protokollen og utvalgene som skal nedsettes.

– De har liten tro på at dette fører til noe. Det respekterer jeg, selv om jeg mener noe annet. Og nå blir det vår oppgave å vise at utvalgsarbeid kan bety penger i kassa året etter. Og disse utvalgene

er faktisk viktige innrømmelser fra KS, påpeker han.

For Unio kommune og Utdanningsforbundet har det lenge vært en stor utfordring at ikke KS anerkjenner den offisielle statistikken over lønnsutviklingen for lærerne, men mener at skoleverket i realiteten har kommet bedre ut enn tallene viser. Å få en felles virkelighetsforståelse av lønnsutviklingen er svært viktig, ifølge Handal. At KS nå endelig åpner for å ta ansvar for å rekruttere og beholde lærerne i skolen – og gjøre dette med tariffmessige tiltak – kan også gi oss verdifull drahjelp inn i neste års lønnsoppgjør.

– I tillegg fikk vi nedfelt viktige formuleringer om den lokale potten som allerede er avsatt i neste års oppgjør. Lærerne har dessverre ofte erfart at disse pengene går til andre yrkesgrupper i kommunene når de skal fordeles. Protokollen peker på at lærerne skal ha minst sin andel – dette var viktig for oss å få på plass, sier Steffen Handal.

Kurs

Med Peer Gynt i klasserommet

7.-8. august blir det spennende dager på Gålå i samarbeid med Peer Gynt as. Vi skal se på hvordan vi kan formidle Peer Gynt til barn og unge. Velg mellom en workshop om bruk av spillpedagogikk i klasserommet og en workshop med dramatisering. Det blir filosofisk vandring langs Verdivegen med Ibsens dilemmaer – og vi skal se forestillingen ved Gålåvatnet. Begrenset antall plasser, så meld deg på snarest!

Utenforskap 2019 – Like muligheter for alle – barnehagen og minoritetsbarn

23.-24. september inviterer vi til en viktig konferanse i Lærernes hus, temaet er utenforskap. Barnehagen har en stor oppgave i forhold til inkludering av alle barn. Særlig utfordrer dette i forhold til et multikulturelt samfunn. For å møte disse utfordringene må vi være bevisst hvordan vi ivaretar språk, lek, læring, foreldresamarbeid og voksen-barn relasjonen. Blant annet kommer Henrik Syse, Camara Lundestad Joof, Anne Greve, Katrine Giæver, Levi G. Eidhamar, Vibeke Glaser og Kirsten Flaten. Konferansen arrangeres i samarbeid med KLM-Lahnstein.

Les mer på www.udf.no/kurs

Riktig god sommer: Reisekortet ditt finner du i medlemsappen «UDF Medlem». Foto: LUBO MIRKIN (UNSPASH.COM)

Husk reiseforsikring

Nå er det snart ferie for store og små, og uansett om turen går til utlandet, opp i fjellheimen eller til besteforeldre, gjelder vår reiseforsikring.

Reisekortet ditt finner du i medlemsappen «UDF Medlem». Har du behov for skriftlig reiseforsikringsbevis, kan det skrives ut ved å logge inn på Min side på udf.no

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

DINE FORSIKRINGSTILBUD

Som medlem av Utdanningsforbundet har du tilgang til unike forsikringsordninger for deg og dine til en god pris.

KOLLEKTIVE FORSIKRINGER

INNBOFORSIKRING

Dekker tap og skade på privat innbo og løsøre med inntil 2 millioner per skadetilfelle.
Pris fra kr 972 til kr 1476 pr år, avhengig av hvor i landet du bor.

UFØREFORSIKRING

En uføreforsikring gjør deg bedre rustet økonomisk dersom du skulle være så uheldig å bli ufør.
Pris baseres på alder og valgt forsikringssum.

REISEFORSIKRING

Ingen egenandel og hele 90 dagers reisevarighet.
Pris fra kr 756 til kr 1944 pr år, avhengig av om den skal gjelde for en eller for familie, og om du er over eller under 70 år.

LIVSFORSIKRING

Forsikringen gir en engangsutbetaling til etterlatte ved forsikredes død, uansett om dødsfallet skyldes sykdom eller ulykke.
Pris baseres på alder og valgt forsikringssum.

GRUNNFORSIKRING

Forsikringen består av tre deler: livsforsikring for medlemmet, ulykkesforsikring for familie og begravelsesstøtte ved død i nær familie.
Pris kr 888 per år.

STUDENTFORSIKRING

Forsikringen består av innbo-, reise-, ulykkes- og uføreforsikring samlet i en pakke, spesialtilpasset studenter.
Pris kr 996 per år.

BARNEFORSIKRING

Forsikringen gjelder barn og barnebarn fra 3 måneder til utgangen av det året de fyller 26 år.
Pris per barn 1308 per år.

UTDANNINGSFORBUNDETS 70+

Forsikringspakke for deg som er godt voksen. Pakken inneholder reise-, innbo- og ulykkesforsikring. Døgnåpen helsetelefon er også inkludert.
Pris for familie kr 3000 per år. En person kr 2400 per år.

UTDANNINGSFORBUNDETS HUS- OG BILFORSIKRING

UTDANNINGSFORBUNDETS HUSFORSIKRING

Husforsikring ekstra har unike vilkår og gode priser.
Vi tilbyr to varianter, hus ekstra og hus.
Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud

UTDANNINGSFORBUNDETS BILFORSIKRING

Bilforsikringen ekstra og delkasko har 75% bonus, unike vilkår og gode priser. Bonusen gjelder også ved forsikring av din første bil.
Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud

FORDELER HOS TRYG

RABATT HOS TRYG

Som medlem i Utdanningsforbundet får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg rabatt på alt fra hytte- til båtforsikring.
Alle medlemmer får 32 % uavhengig av antall produkter.

TRYG PLUSS

Med privat forsikring i Tryg, får du som medlem i Utdanningsforbundet tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om vedlikehold og påbygg av bolig, og hjelp ved ID-tyveri og misbruk på sosiale medier.

Les mer på udf.no/medlemstilbud

Husk reiseforsikring

Nå er det snart ferie for store og små, og uansett om turen går til utlandet, opp i fjellheimen eller til besteforeldre gjelder vår reiseforsikring. God tur!

Bestill på udf.no/medlemstilbud

Nye digitale læremidler til fagfornyelsen

Vi gratulerer
Utdanning
med 150 år!

- Læringsstier og øverom
- Bibliotek med barnebøker
- Tverrfaglige temaer

Fagfornyelsen er her med økt fokus på aktive elever, kritisk tenkning, undring og utforsking. Prøv ut smakebiter av innholdet allerede nå:

skolen.cdu.no

Åpen og gratis for elever og lærere fram til sommeren.

skolen
fra CAPPELEN DAMM